

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL 1. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ GÖRSEL TASARIM
ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

ZELİHA YÜCEL

AMASYA
Mayıs – 2023

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL 1. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ GÖRSEL TASARIM
ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Hazırlayan
Zeliha YÜCEL

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hasan BALTACI

AMASYA – 2023

Çalışmamı depremde hayatını kaybeden öğretmenlere ithaf ediyorum.

TEZ ONAY SAYFASI

Zeliha YÜCEL tarafından hazırlanan “İLKOKUL 1. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ GÖRSEL TASARIM ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 17/04/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Doç. Dr. Hasan Baltacı

.....

Üye : Prof. Dr. Asım ÇOBAN

.....

Üye : Doç. Dr. Şener ŞENTÜRK

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../.....

.....

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdiki yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

17/04/2023

Zeliha YÜCEL

İmza

ÖZET

İLKOKUL 1. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ GÖRSEL TASARIM ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Zeliha YÜCEL

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Nisan/2023

Danışman: Doç. Dr. Hasan BALTACI

Eğitim- öğretim kurumlarında eğitimcilerin ders içeriklerini aktarmada, müfredatı uygulama konusunda destek aldığı araçlardan birisi de ders kitaplarıdır. Her ne kadar teknolojinin gelişmesiyle okullarda kullanılan araç-gereçler, materyaller ve içerikler değişime uğrasa bile ders kitapları önemini korumakta ve en çok tercih edilen ders materyali olma özelliğini sürdürmektedir. Okuma ve yazma becerilerinin kazandırılması noktasında Türkçe dersi büyük öneme sahiptir. Türkçe dersinde soyut kavramların somutlaştırılmasını sağlayan görseller de önem kazanmaktadır. İlköğretimin ilk yıllarında somut işlemler döneminde olan çocuklar için içeriğin görsellerle zenginleştirilmesi, dikkat çekme ve öğrenciyi derse güdüleme açısından önem kazanmaktadır. Soyut fikirleri somutlaştırmak için kullanılan görseller; çocukların ilgisini çekerek dikkat sürelerini arttırmaktadır. 1. sınıf yaş grubu için Türkçe metinlere uygun görsellerin kullanılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2021-2022 eğitim öğretim döneminde okutulmak üzere hazırlanmış ilkököl 1. sınıf Türkçe ders kitabı görseller açısından incelenmiştir. Bu çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Verileri elde etmek için “renk, çizgi, şekil/form ve boyut öğelerini içeren veri toplama materyali hazırlanmıştır. Veri toplama materyalinin geçerliliği için uzman görüşü alınmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. 1. sınıf Türkçe ders kitabına ait 43 adet görsel; ilgili kitaplar, tezler ve makalelerden edinilen bilgilerle desteklenerek yorumlanmıştır. Ders kitaplarında tercih edilen görsellerin çoğunlukla tasarım öğelerine uygun olduğu, bazı görsellerin tasarım öğelerine uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. 43 adet görselin incelendiği araştırmada çizgi ögesine 32 adet görselde uyulduğu, şekil/form ögesine 38 adet görselde uyulduğu, boyut ögesine 39 adet görselde uyulduğu ve renk ögesine ise 42 adet görselde uyulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan yola çıkarak 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görsellerin, görsel tasarım öğelerinden renk, boyut ve şekil/form öğelerine uyum sağladığını söylemek mümkündür. Çalışma sonucunda çizgi ögesine uyum

sağlayan görsel sayısının ise daha az olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma sonucunda ders kitaplarında yer alan görsellerde özellikle çizim konusunda niteliğin artırılması önerilmektedir. Çalışmanın diğer sınıf seviyelerinde de yapılması bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, görsel, kitap inceleme, ilkokul, 1. sınıf

ABSTRACT

EXAMINATION OF PRIMARY SCHOOL FIRST GRADE TURKISH TEXTBOOK IN TERMS OF VISUAL DESIGN ITEMS

Zeliha YÜCEL

Amasya University, Institute of Social Science

Department of Elementary Education, M.A., April/2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hasan BALTACI

In educational institutions, one of the tools that educators receive support in transferring course content and implementing the curriculum is textbooks. Although the tools, materials and contents used in schools change with the development of technology, textbooks maintain their importance and continue to be the most preferred course material. Turkish lesson is of great importance at the point of gaining reading and writing skills. Visuals that enable the concretization of abstract concepts in Turkish lessons also gain importance. For children who are in the concrete operational stage in the first years of primary education, enriching the content with visuals gains importance in terms of attracting attention and motivating the student to the lesson. Images used to embody abstract ideas; It increases the attention span of children by attracting attention. It is important to use images suitable for Turkish texts for the 1st grade age group. In this study, the primary school 1st grade Turkish textbook prepared by the Ministry of National Education to be taught in the 2021-2022 academic year was examined in terms of visuals. In this study, document analysis method was used. In order to obtain the data, data collection material including “color, line, shape/form and dimension elements” was prepared. Expert opinion was taken for the validity of the data collection material. Descriptive analysis method was used in the analysis of the data. 43 visuals from the 1st grade Turkish textbook; It has been interpreted by supporting the information obtained from related books, theses, and articles. It has been concluded that the visuals preferred in the textbooks are mostly suitable for the design elements, and some visuals are not suitable for the design elements. In the research in which 43 images were examined, it was concluded that the line element was complied with in 32 images, the shape/form element was followed in 38 images, the dimension element was followed in 39 images, and the color element was followed in 42 images. From this point of view, it is possible to say that the visuals in the 1st grade Turkish textbook adapt to the visual design elements of color, size, and shape/form. As a result of the study, it was concluded that the number of images that adapt to the line element is less. As a result of the

study, it is recommended to increase the quality of the visuals in the textbooks, especially in drawing. It is recommended that the study be carried out at other grade levels as well for researchers who will work in this field.

Keywords: Turkish textbook, visual, book review, primary school, 1st grade

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, ilkokula yeni başlayan çocukların somut işlemler döneminde olduğu dikkate alınarak 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki görsellerin tasarım öğelerine uygunluğu incelenmiştir. Ayrıca ders kitaplarının eğitim öğretimdeki önemi üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmaya karar verme sürecinde, çalışmanın gerçekleştirilmesinde; kıymetli bilgilerini ve tecrübelerini benimle paylaşan, beni destekleyen, iyi niyetini ve samimiyetini hissettiren; sabırla çalışmalarına katkı sunan, bana zaman ayıran tez danışman hocam Doç. Dr. Hasan Baltacı' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince bana destek olan, bilgi ve tecrübelerini aktaran, özveriyle dersler yaptığımız Amasya Üniversitesi öğretim üyelerine teşekkürü bir borç bilirim.

Tez hazırlama sürecimde her zaman yanımda olan ve benden desteğini esirgemeyen sevgili eşim Yunus Yücel'e teşekkür ederim.

Zeliha YÜCEL

.../.../.....

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	4
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları	5

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Ders Kitabı Nedir?	7
2.2. Ders Kitaplarının Hazırlanması.....	7
2.2.1. Ders Kitaplarında Görsel Düzen	9
2.3. Görsellik.....	9
2.3.1. Eğitimde Görsel Kullanım Amaçları	12
2.3.2. Görsel Tasarım Öğeleri.....	14
2.4. Görsel Tasarım İlkeleri.....	15
2.5. Görsel Düzeni Oluşturan Öğeler.....	18
2.6. İlkokulda Türkçe Dersinin Önemi	18
2.7. İlgili Literatür	20

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	25
3.1. Araştırma Modeli	25
3.2. Çalışma Grubu.....	25
3.3. Veri Toplama Aracı	25

3.4. Veri Analizi.....	25
------------------------	----

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR.....	27
------------------	----

4.1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Görsellerinin Genel Tasarım Öğelerine Uygunluğunun İncelenmesi	27
4.1.1. Bedenim Ne Anlatıyor? Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi	27
4.1.2. Odam Lokanta Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	28
4.1.3. Karakulak ile Tomurcuk Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	29
4.1.4. Kurbağa ile Kaydırak Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	31
4.1.5. Ağaç Sevgisi Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi	32
4.1.6. Uzay Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	33
4.1.7. Bay Yavaş Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	35
4.1.8. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	37
4.1.9. Bahar Her Yıl Gelecek Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi	41
4.1.10. Çanakkale Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi	42
4.1.11. Atatürk Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	43
4.1.12. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	45
4.1.13. Dedemin Madalyası Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	50
4.1.14. Atatürk Ne Demek? Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi	53
4.1.15. Kalın Camlı, Mavi Saplı Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi	54
4.1.16. Ekranza Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	55
4.1.17. Başıma İcat Çıkardım! Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	59
4.1.18. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi	61
4.2. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kapak Tasarımının İncelenmesi	65
4.3. Ünite ve Konu Başlarında Kullanılan Görsellerin İncelenmesi	66
4.3.1. Çocuk Dünyası Adlı Temaya Ait Görselin İncelenmesi	66
4.3.2. Doğa ve Evren Adlı Temaya Ait Görselin İncelenmesi	67
4.3.3. Milli Mücadele ve Atatürk Adlı Temaya Ait Görselin İncelenmesi	68
4.3.4. Bilim ve Teknoloji Adlı Temaya Ait Görselin İncelenmesi	69
4.4. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Görsellerinin Tasarım Öğeleri Açısından Değerlendirilmesi	70

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA	72
-------------------	----

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER	74
----------------------------	----

6.1. Sonuçlar.....	74
6.2. Öneriler.....	75
KAYNAKÇA.....	76
EKLER	82
Ek 1. Birinci Sınıf Yaş Grubu (6-7 Yaş) Özellikleri.....	83
ÖZ GEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Türkçe Ders Kitabının Görsellerinin İncelenmesine İlişkin Elde Edilen Değerler ... 70

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. MEB, Program Geliştirme Modeli	8
Şekil 2. Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi.....	15
Şekil 3. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme	17
Şekil 4. Bedenim Ne Anlatıyor Metnine Ait Görsel.....	27
Şekil 5. Odam Lokanta Metnine Ait Görsel.....	28
Şekil 6. Odam Lokanta Metnine Ait Görsel.....	29
Şekil 7. Karakulak ile Tomurcuk Metnine Ait Görsel	30
Şekil 8. Kurbağa ile Kaydırak Adlı Metne Ait Görsel.....	31
Şekil 9. Ağaç Sevgisi Metnine Ait Görsel	32
Şekil 10. Uzay Metnine Ait Görsel 1	33
Şekil 11. Uzay Metnine Ait Görsel 2	34
Şekil 12. Bay Yavaş Adlı Metne Ait Görsel 1	35
Şekil 13. Bay Yavaş Adlı Metne Ait Görsel 2.....	36
Şekil 14. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsel 1	37
Şekil 15. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsel 2	38
Şekil 16. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsel 3	39
Şekil 17. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsel 4	40
Şekil 18. Bahar Her Yıl Gelecek Adlı Metne Ait Görsel	41
Şekil 19. Çanakkale Adlı Metne Ait Görsel	42
Şekil 20. Atatürk Adlı Metne Ait Görsel 1	43
Şekil 21. Atatürk Adlı Metne Ait Görsel 2	44
Şekil 22. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 1	45
Şekil 23. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 2	46
Şekil 24. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 3	47
Şekil 25. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 4	48
Şekil 26. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 5	49
Şekil 27. Dedemin Madalyası Adlı Metne Ait Görsel 1	50
Şekil 28. Dedemin Madalyası Adlı Metne Ait Görsel 2	51
Şekil 29. Dedemin Madalyası Adlı Metne Ait Görsel 3	52
Şekil 30. Atatürk Ne Demek? Adlı Metne Ait Görsel	53
Şekil 31. Kalın Camlı, Mavi Saplı Adlı Metne Ait Görsel	54

Şekil 32. Ekranza Adlı Metne Ait Görsel 1	55
Şekil 33. Ekranza Adlı Metne Ait Görsel 2	56
Şekil 34. Ekranza Adlı Metne Ait Görsel 3	57
Şekil 35. Ekranza Adlı Metne Ait Görsel 4	58
Şekil 36. Başıma İcat Çıkardım! Adlı Metne Ait Görsel 1	59
Şekil 37. Başıma İcat Çıkardım! Adlı Metne Ait Görsel 2	60
Şekil 38. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsel 1	61
Şekil 39. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsel 2	62
Şekil 40. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsel 3	63
Şekil 41. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsel 4	64
Şekil 42. MEB Türkçe Ders Kitabı Kapak Sayfası	65
Şekil 43. Çocuk Dünyası Temasına Ait Görsel	66
Şekil 44. Doğa ve Evren Temasına Ait Görsel	67
Şekil 45. Milli Mücadele ve Atatürk Temasına Ait Görsel	68
Şekil 46. Bilim ve Teknoloji Temasına Ait Görsel	69

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Ders kitapları eğitimde kullanılan ana materyaldir. Ders kitapları hazırlanırken içerik ve nitelik gibi temel etmenlere dikkat edilmeli, okullardaki öğrencilerin seviyelerine uygun olmalı, öğretmenlere sınıflarında uygulama konusunda kolaylıklar sağlamalıdır. Dijitalleşmenin yetersiz olduğu okullarda ders kitapları daha fazla önem kazanmakta ve esas ders araç gereci niteliği kazanmaktadır. Öğrencilerin de bilmediği bilgilere ulaşabileceği kaynakların başında gelmektedir. Bu da kitapların içeriklerinin hazırlanması noktasında kişilere önemli bir sorumluluk yüklemektedir. Ders kitapları ucuz, güvenilir, seviyeye uygun, düzenli ve güncel olmalıdır. Ders kitapları öğrencilere rehberlik etmeli, günümüz eğitim- öğretim yöntem ve tekniklerini temel alarak uygulamalı etkinliklere ağırlık vermelidir (Şahin, 2008). Ders kitapları öğrencilerin bireysel özelliklerine uygun tasarlanmalı, dijital içeriklere uygun olarak geliştirilmeli, şekil ve içerik bakımından yeterli olmalıdır. Kullanılan görseller metinlerle uyumlu olmalı, temel becerileri kazandıracak nitelikte olmalıdır (Demirel ve Kiroğlu, 2021: 5-6). Kitaplarda kullanılan görseller ilgi çekici olmalı, öğrencilerde merak uyandırmalıdır. “Şahin ve Yıldırım’a göre etkili bir ders kitabı “görsel açıdan zenginlik içermeli, albenisi olmalı, renkli resim ve fotoğraflarla desteklenmelidir.” (İşcan ve Karadağ, 2021).

Türkiye’de 2003 yılından itibaren ders kitapları ilköğretim öğrencilerine ücretsiz dağıtılmaktadır. Bu da erişimi daha kolay hale getirmektedir. Ders kitapları hazırlanırken MEB tarafından belirlenen yönergeler zamanla değişimlere uğramıştır (Şahin, 2008). 14 Ekim 2021 yılında 31628 Sayılı Resmi Gazete de “MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği” şeklinde yayımlanmıştır (url-2).

Türkçe dersinde hedef, öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin kazandırılmasının yanı sıra görsellerin de doğru yorumlanabilmesi olmalıdır. Öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesi, bilgiye ulaşması konusunda yönlendirilmesi, öğrencilerin bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulması da dikkat edilecek hususlardandır. Ayrıca Türkçe dersi, öğrencilerin yaratıcılıklarının geliştirilebileceği, sanatsal çıkarımlar yapabileceği, bilişsel becerilerin geliştirilebileceği derslerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Oryaşın, 2021).

İlkokul dönemi çocukları somut işlemler döneminde olmakla birlikte mantıksal çıkarımlar yapabilmektedir. Yine bu dönemde öğrenmeye daha hazır halde bulunmaktadırlar. Okul öncesi eğitimle aileden bağımsız hareket eden çocuklar, 1.sınıfla birlikte daha özgüvenli

bir karaktere bürünürler. İlkokul dönemi oyun çağı olmakla birlikte merak ve isteğin ön planda olduğu bir dönemdir. Öğrenilen her bilgi sayesinde yeni tecrübeler kazanan 1.sınıf öğrencileri, öğrendiklerini rahatlıkla paylaşabilmektedir. Öğrendiklerini başta ailesi olmak üzere çevresiyle paylaşmaktadır. Öğrenilen her bilgi, keyif veren bir an olarak 1.sınıf öğrencisinin hafızasında yer edinir. 7 yaş grubu çocuklarında ciddi anlamda sorumluluk bilinci tam gelişmemiştir. Birçok ihtiyacını karşılamak için çevresinden destek almaktadır. Öğrenilen bilgiler arttıkça özgüven de artmaktadır. Zamanla okul ortamında sorumluluk bilincinde de olumlu gelişmeler yaşanır. 1. sınıf öğrencisi artık bağımsız hareket etmek, derslerinde başarılı olmak ister. Akranlarıyla zaman geçirirken verilen görevleri sorumluluk duygusuyla yerine getirmeye çalışır. Bu yaş grubu çocuklar başarılarının ailesi, öğretmeni ve çevresi tarafından onurlandırılmasından hoşnut olur. 1.sınıf yaş grubu çocuklar her ne kadar okul öncesi eğitim almış olsalar da aileden ve çevreden dolayı kaygı duymaktadır. Okul öncesi eğitimini almayan çocuklardaki kaygı ve stres daha fazladır. Oyun çağından sonra özellikle de ilk haftalarda çocuklarda çabuk sıkılma, aileyi arama, ağlama ve sınıfı terk edip gitme davranışları görülür. İlk haftalarda çocukların uyum sürecini daha pozitif geçirmek isteyen öğretmenler, çocuklarla birebir ilgilenir ve dersleri eğlenceli hale getirir. Bazen sınıf ortamında bazen de okul bahçesinden çocukların okula uyum süreci kolaylaştırılır. Okuma-yazma öncesinde görsellerle bilgiyi öğrenen çocuklar, ders kitaplarındaki görselleri de merakla inceler. Okuma ve yazma sürecindeki görsellerin çocuğun hafızasında olması oldukça önemlidir. Görseller, bilinenlerden hareket eder. Öğrendiği harf sayısı ve okuduğu kelime sayısı arttıkça çocukların derslere olan ilgisi de artar. Türkçe ders kitaplarında yazılan metinlerin çocukların ilgisini ve dikkatini çekmesi gerekmektedir. Genellikle olay yazı türünde paylaşılan bu metinlerin görselleri çocukların olayları somutlaştırması açısından oldukça önemlidir.

Ders kitaplarındaki resimlemeyi yapan kişilerin, resim sanatını iyi bilmeleri gerekmektedir. Kullanılan görseller, kitaptaki içeriklerle uyumlu olarak seçilmeli ve konuyu desteklemelidir. Ayrıca kullanılan görsellerin altında kısa bir bilgi verilmeli, bu şekilde çocuğun öğrenmesine katkı sağlamalıdır. Resimleme; bilginin öğrenilmesinde önemli bir yere sahip olmakta, metnin içeriği hakkında ipucu vermektedir. Bu da öğrencilerde merak ve ilgi uyandırmaktadır. Yapılan araştırmalarda görsellere sahip metinlerin görseli olmayan metinlere oranla öğrenmeye daha fazla katkı sağladığı görülmektedir (İşcan ve Karadağ, 2021).

Örnek (2013: 18) çalışmasında görselleşmenin önemine dikkat çekmekte, görsellerin öğrenmeyi kolaylaştırdığından ve anlamaya yardımcı olduğundan söz etmiştir. “Resim görsel araçların en çok kullanılanı olup, okumayı ilgi çekici hale getiren, zor ve karmaşık terimlerin

açıklanmasına ve anlaşılmasına yardım eden materyallerdir. (Meydan ve Akdağ, 2008). Resimlerin, öğrenmede bilgiyi aydınlattıkları ve konuları daha canlı hale getirdikleri bilinmektedir” (Özay ve Hasenekoglu, 2007).”

Ders kitapları öğrenilenleri tekrar edebilme, öğrenme ortamı dışında kullanılabilme özelliği ile eğitim öğretimde önemli bir yere sahiptir. Ders kitapları öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor özelliklerine hitap edecek biçimde tasarlanmalıdır. Bu noktada ise kitaplarda kullanılan görsellerin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. İlkokul ders kitaplarının içerisinde Türkçe dersine ait kitapların daha farklı yorumlanması gerekmektedir. Türkçe dersinde öğrencilerin yaratıcılıklarının geliştirilmesi hedeflenmekte, iletişim becerilerinin ve dil gelişimlerinin artırılmasına yönelik etkinliklere de yer verilmelidir. Türkçe dersinde kazanılan becerilerin ve yeterliliklerin diğer derslere yansıdığı da görülmektedir. Ayrıca ders kitabı inceleme ile ilgili kriterler şu şekilde açıklanmıştır (İlhan ve Yazar, 2021: 746):

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın ders kitapları hazırlanırken dikkate almış olduğu inceleme ölçütleri “anayasa ve mevzuata uygunluk, içeriğin bilimsel olarak yeterliği, içeriğin eğitim ve öğretim programının kapsamını ve kazanımlarını karşılama yeterliği, görsel tasarımın ve içerik tasarımının öğrenmeyi desteklemesi ve öğrencinin gelişim düzeyine uygunluğu” başlıklarından oluşmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2008 yılında ders kitaplarını incelemeye yönelik yapılan araştırmada, ders kitabı incelemelerinin genel olarak “fiziksel özellikler (fiziksel standartlara uygunluk, imla), eğitsel tasarım (içerik sunum sıralaması), görsel sunum ve dil, anlatım (ifade gücü), ölçme ve değerlendirme” olmak üzere dört kategoride yapıldığı görülmektedir (MEB: 6). Ders kitaplarının incelenmesi konusunda “biçimsel görünüm, bilimsel içerik, dil ve anlatım, basım özellikleri ile resim ve şekil boyutları” gibi farklı yaklaşımlar da bulunmaktadır. (Demirel, 2010, Güneş 2002, akt. Özdemir 2019:26). Bu bilgiler dikkate alındığında, ders kitaplarının niteliğine etki eden farklı ve çok sayıda değişkenin olduğu görülmektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer verilen etkinliklerin öğrencilerin zihinsel becerilerine ve yeterliliklerine uygun olmalı, akademik gelişimine katkı sağlamalı ve yaparak yaşayarak öğrenmesine olanak sağlamalıdır. Kullanılan etkinliklerin öğrenciyi motive etmesi, yaratıcılık becerilerini geliştirmeye yönelik olması ve gerçekçi olması beklenmektedir (Çevik ve Güneş, 2017).

1.1. Araştırmanın Amacı

Ders kitapları, eğitimde kullanılan ana materyal olarak kabul edilmektedir. Dersin işlenişinde de öğretmenlerin ilk önceliği ders kitapları olmaktadır. Bunun en büyük sebebi ders kitaplarının müfredata uyumlu ve paralel olarak hazırlanmalarıdır. Bu nedenle ders kitaplarının bazı kriterlere uygun hazırlanması gerekmektedir. Şüphesiz kitapların genel olarak içeriği, anlatım dilinin öğrenci yaş grubuna uyumu çok önemlidir. Bununla birlikte ders kitaplarında kullanılan görsel unsurlar da öğrencinin ilgisini çekmesi ve öğrenmenin kalıcılığı açısından önemli görülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken özelliklerin başında kullanılan görsellerin tema ile ilişkili olmasıdır. Ayrıca ders kitaplarının öğrencinin gelişim özelliklerine uygunluğu da önemlidir. Somut işlemler döneminde olan ilkökul öğrencisinin dikkatinin toplanması kitaplarda kullanılan görsel içeriklere de bağlıdır. Kitaplarda kullanılan görseller dikkat çekici ve öğrencinin seviyesine uygun olarak hazırlandığında öğrenmeye katkısı daha fazla olacaktır.

Türkçe ders kitapları incelenirken kitapların toplumsal değerlere uygun olması, sosyal ve kültürel nitelikler taşıması gerekmektedir. Kitaplarda yer alan metin ve görsellerin kültürümüzü yansıtan özelliklerde olması, öğrencilerin bu değerleri öğrenmesi ve sahiplenmesi açısından da önemli bir yere sahiptir. Metinlerde ve görsellerde anlatılması hedeflenen tema, toplumun ihtiyaçlarına da cevap verecek nitelikte olmalıdır. Temaya en uygun olan metin türünün seçilmesi de ayrı bir öneme sahiptir (Baş, 2003). Bu gerekçeler doğrultusunda çalışmanın amacı, 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan görsellerin betimsel analiz yöntemiyle incelenerek, öğrencinin öğrenmesine ve ilgisini çekecek özelliklere uygun olup olmadığını tespit etmek olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Günümüz dünyası teknolojiye baş döndürücü gelişmelerin bir sonucu olarak neredeyse hemen her alanda büyük bir değişim yaşamaktadır. Teknolojik hâkimiyetin üstün kılındığı dijital-görsel çağ olarak adlandırabileceğimiz bu dönemde teknolojik aygıtlar çocukların adeta tüm çevresini kuşatmış ve ilkökul çağı öğrencilerini de etkisi altına almıştır. Günümüz çocuklarının okuma yazmaya başlamadan önce dokunmatik mobil cihazları kullanmaya ve dijital oyunları oynamaya başladıklarını görmekteyiz. Öğrencilerin dijital cihazların kuşatıcılığının olumsuz etkilerini en aza indirebilmek ve derse ilgilerini çekebilmek için ders kitaplarının önemi daha da artmaktadır. Dijital teknolojik cihazlar adeta öğretmenlerin en büyük rakibi konumuna yükselmiştir.

Ülkemizde ders kitaplarının hazırlanması öğretim programlarına uygun olarak MEB tarafından düzenlenmiş yönerge ve yönetmeliklere göre hazırlanmaktadır ve öğrencilere ücretsiz verilmektedir.

Bu araştırmada 1.sınıf Türkçe ders kitaplarının görseller açısından incelenmesi hedeflenmiştir. 1.sınıf öğrencilerinin okula yeni başlamış olmaları, yaş grubunun özellikleri de dikkate alındığında görsellerin önemi daha da artmaktadır. Bu araştırma kitaplarda kullanılan görsellerin çeşitli kriterler açısından incelenmesi nedeniyle önem arz etmektedir.

Ders kitaplarının derslerde yaygın olarak tercih edilmesinin nedenlerinin başında bir düzen oluşturmak gelmektedir. Ders kitapları ayrıca öğrencilerin kolaylıkla ulaşabildiği ve yalnız da olsa çalışabileceği bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkçe dersinde okuma ve anlamaya yönelik temel beceriler kazandırılmakta ve temalar görsellerle desteklenmektedir (Baş, 2003).

Türkçe ders kitaplarında görseller; metinleri daha doğru anlamaya, konuyu pekiştirmeye ve farklı çıkarımlar yapmaya uygun olmalıdır. Görsellerin dikkat çekici olması da önemli bir yere sahiptir. Çünkü görseller içeriği somutlaştırmakta ve bilginin öğrenilmesini daha etkili hale getirmektedir. Ayrıca Türkçe dersi, çocuklara okumayı sevdirmek ve bunu alışkanlık haline getirmek açısından da önemlidir. Çocukların kendini ifade etmesi, yaratıcı düşüncesinin sağlanması, hayal kurma becerilerinin geliştirilmesi de Türkçe derslerinde daha fazla yer almaktadır (Demir, 2008).

Bu çalışma ile elde edilen bulgularla sonuçların, ders kitabı incelemeleriyle ilgili çalışmalara katkı sağlayabileceği; en azından farklı bir bakış açısı oluşturulabileceği düşünüldüğünde araştırmanın önemi biraz daha belirginleşmektedir. Çünkü verimli bir ders işleyebilmek, ders kitabının hem içerik hem de görseller açısından istenilen niteliklere uyumlu, öğrencinin ilgisini çekebilecek özellikleri taşıyabilmesiyle mümkün olacaktır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca 2021-2022 eğitim-öğretim yılında okutulan MEB yayınlarına ait 1. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlere ait görseller ile sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmada, ders kitaplarında kullanılan görseller ile çocuğun öğrenmesi arasında paralel bir ilişki olduğu; diğer bir ifadeyle 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan etkili ve

tutarlı görsellerin kullanılmasıyla çocuğun ilgisinin de arttığı; tema ile tutarsız ve tasarım ilkelerine uymayan görsellerin kullanılmasıyla öğrencinin ilgisinin azaldığı ve 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsellerin öğrencilerin öğrenmelerinde de etkili olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca 1. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki görseller öğrencinin seviyesine uygun ve ilgisini çekici özellikte tasarlandığında dersin etkili ve verimli biçimde işlenebileceği öngörülmektedir.

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Ders Kitabı Nedir?

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2021 yılında yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde ders kitabı “Herhangi bir eğitim ve öğretim programı çerçevesinde hazırlanmış, Kurulca örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulması uygun bulunan basılı veya dijital ortamdaki kitap ve ekleri veya model prototipi” şeklinde tanımlanmaktadır (url-11). Bir başka tanımla ise, “ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir” şeklindedir (Şahin, 2008). Ders kitaplarının MEB tarafından belirlenen ölçütlere uygun hazırlanması, derslerin içeriği ile uyumlu olması beklenmektedir (Demirel ve Kıröğlu, 2021). Eğitim sürecinde hem öğretmenlere hem de öğrencilere rehberlik etme işlevine sahip ders kitapları eğitimde temel kaynak niteliği taşımaktadır (Kılıç ve Seven, 2002). Ayrıca ders kitapları eğitim programlarının tamamlayıcısı kabul edilmektedir. Sınıf ortamlarında dersin işlenişinde, konuların aktarılmasında, öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Dijitalleşmenin yaygınlaştığı günümüzde ders kitapları önemini korumuş ve en kolay ulaşılabilir materyal olma özelliğini yitirmemiştir (Payza, 2015). Geçmişte tekdüze hazırlanan ders kitapları günümüzde içeriğini güncelleyerek daha etkinlik ağırlıklı, uygulama yapmaya imkân sağlayan nitelikte hazırlanmaktadır (Baştürk, 2005). Ders kitapları öğrencilerin gelişimleri göz önünde bulundurularak tasarlanmalı, estetik değerler taşımali ve kitapların içeriği güncel olmalıdır (Gülersoy, 2013).

2.2. Ders Kitaplarının Hazırlanması

Türkiye’de ders kitapları, Talim ve Terbiye Kurulunun izniyle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002). Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine göre ders kitapları (Url 12);

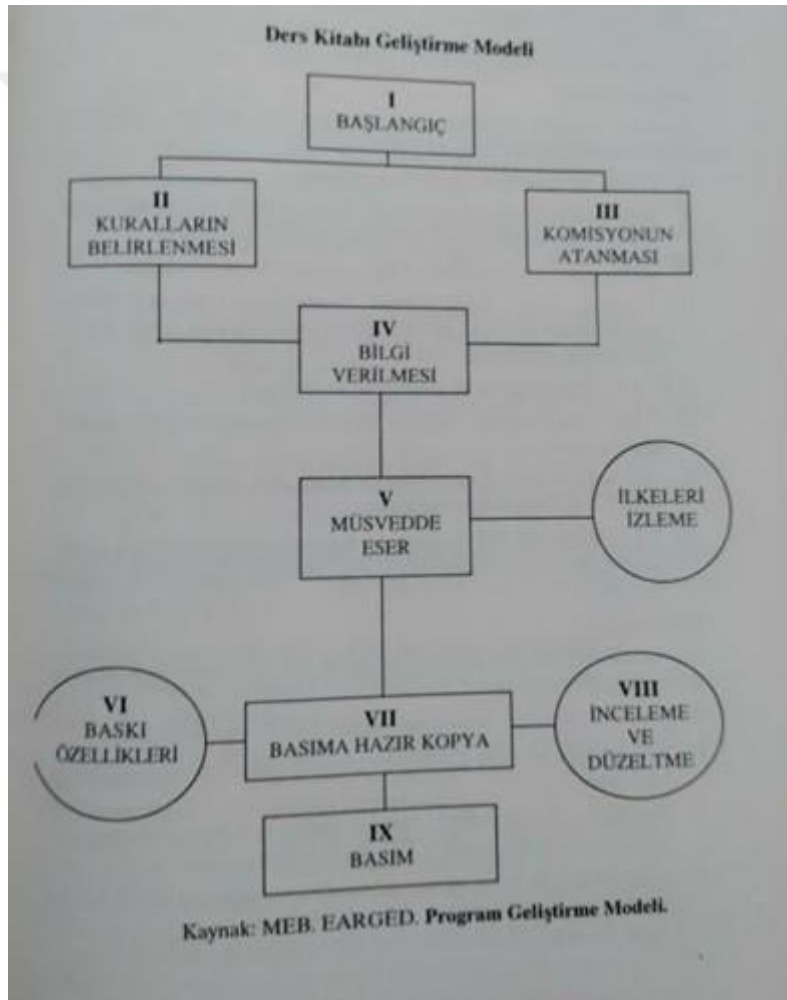
- a) Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.
- b) Bilimsel hata içermez.
- c) Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar.
- ç) Reklam niteliğinde öğeler içermez.

- d) Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.
- e) Görsel tasarım ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak yapılır.

Ders kitapları her şeyden önce çocuklarda merak uyandıracak şekilde tasarlanmalıdır. Ders kitaplarının sadece okuma ağırlıklı tasarlanması yeterli olmamakta görsel ve estetik değerlerinin de ön planda tutulması gerekmektedir (Yapıcı, 2004).

Bir ders kitabının hazırlanma sürecinde tercih edilen model şu şekildedir (Kılıç ve Seven, 2002; s.53):

Şekil 1. MEB, Program Geliştirme Modeli

Ders kitaplarının fiziksel yapısı da önem arz etmekte, saman kâğıdı yerine kuşe kâğıt tercih edilmesi, karışık renk ve yazılar yerine sade ve anlaşılır görseller seçilmesi öğrencilerde daha dikkat çekici olmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002).

Fiziksel yapı ile ilgili yapılan çalışmalar şu şekilde özetlenmektedir:

1. Ders kitaplarının ciltleri yeterince dayanıklı değildir.

2. Kitapların baskı kaliteleri öğrencileri kötü yönde etkilemektedir.
3. Kitapların ebatları öğretmen ve öğrencinin rahat kullanımı için uygun değildir.
4. Ders kitaplarının kapağı öğrencinin ilgisini çekmemektedir.
5. Ders kitaplarının kapak kartonunun kalitesi düşüktür.
6. Kitapların kapakları estetik olarak düzenlenmemektedir.
7. Kâğıdın kalitesi kullanıma dayanıklı değildir.
8. Kitapların baskısı uzun süreli kullanıma dayanıklı değildir (Kılıç ve Seven, 2002).

2.2.1. Ders Kitaplarında Görsel Düzen

Görsel düzen, ders kitaplarını cazip hale getiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Görsel düzene dikkat edilmediği durumlarda bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar şu şekilde ele alınmıştır (Kılıç ve Seven, 2002; s.123-124):

- Resimlerdeki ayrıntılar, çocuğun yaş düzeyine göre düzenlenmemektedir.
- Bir sayfadan başka bir sayfaya geçişte renk ve kompozisyon farklılaşmaktadır. Bu da öğrencinin dikkatini dağıtmaktadır.
- Dağınık ve mat renkler gözü tırmalamaktadır.
- Resim ve yazılar sayfada dengesiz bir şekilde yerleştirilmektedir. Öğrenciler, resimlerin çizimlerini yeterli bulmamaktadırlar.
- Kitaplardaki resimler ve fotoğraflar sayfalara uygun yerleştirilmemektedir. Grafiksel şekiller öğrenciler tarafından anlaşılmamaktadır.
- Resimler ilgi çekmemektedir. Renkler konuya uygun değildir.

Ders kitaplarında görseller “bilgi vermek, bilgileri desteklemek, ilgi çekerek dikkati yönlendirmek, konuları özetlemek” gibi sebeplerle tercih edilmektedir.

2.3. Görsellik

Birey, çevresindeki varlıklarla duyuları sayesinde bağ kurabilmekte ve izlenimleri zihinsel etkinlikler sonucunda algılara dönüştürebilmektedir. Bu algılama sürecinde diğer duyu organlarına kıyasla göze daha çok görev düşmektedir. (Baltacı, 2013) Birçok bilim insanı tarafından görme ve görsel algı ile araştırmalar yapılmıştır. Bu algılama süreciyle ilgili göz ve beyin arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiş, öğrenmede görmenin önemine de değinilmiştir. John

Berger; “Görme konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk, konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir.” (1986) diyerek görme olayının öğrenmedeki önemine dikkat çekmiştir.

Duyuları sayesinde objeleri algılayabilen insan, bu algılama sürecinde duyularından farklı oranlarda yararlanabilmektedir. Dolayısıyla her insanın algılama şekli birbirinden farklıdır ve nesneler duyularla farklı hissedilmektedir. Nesneleri gerektiğinde gözümüzle görebilmeli, elimizle dokunabilmeli, kulağımızla duyabilmeliyiz (Baltacı,1999).

Tüm görsel birikimlerin bir zaman ve mekân kavramı içerisinde saklı olduğunu söyleyebiliriz. Objelerin görünümü, çevrelerindeki diğer objelerin etkisi altında kaldığı gibi, zaman içinde daha önceden görsel dağarcığımızda yer alan imgelerin etkisi altında da kalabilmektedir. İnsanın şu anki gördükleri esasen daha önce gördüklerinin bir neticesidir (Genç ve Sipahioğlu,1990). İnsan, doğumla başlayan ve ölüme kadar olan yaşam serüveni içerisinde birçok olay yaşamaktadır. Genel eğitim ve öğrenim süreci göz önünde bulundurulduğunda görsel ve sözel birçok olaya da tanıklık etmiştir. Geriye dönüp bakıldığında görerek veya görsellerle desteklenip verilen bilgilerin daha kalıcı olduğunu söyleyebiliriz.

İnsan vücudunun en önemli duyu organlarından biri olan gözün, şüphesiz diğer duyularla da ilişkisi vardır. “Kulağın yerine geçerek sessiz bir filmde bir kişinin şarkı söylediğini, dilin ve damağın yerine geçerek önüne getirilen bir tabakta tatlının bulunduğunu, burnun yerine geçerek de bahçedeki karanfillerin güzel koktuğunu görebilir.” (Eroğlu, 1991) Buradaki süreç daha önceki işitsel, tatsal ve kokusal izlenimler sayesinde insanın algılarında beliren kavramlar sonucu ortaya çıkmaktadır. Nitekim biz birçok şeyi duymadan anlar, dokunmadan hisseder, yiyip içmeden tadarız. Bazen de dillerimizi kullanmadan gözlerimizle konuştuğumuz da olur (Baltacı,1999).

Görmek, aslında bir eylem olarak kabul edilebilir. Bu anlamda görmek, insanın dış dünya ile olan bağının başlangıç noktasını ve dış dünyaya ilişkin algısal sürecin de başlangıcını ortaya koymaktadır. Bir duyumsama olarak görmek ise insanın öznel bir varlık olarak diğer öznel ya da nesnel varlıklar ile olan iletişiminin ve etkileşiminin karakterini de belirlemeyi sağlamaktadır (Baltacı, 2013).

İnsan vücudundaki tüm duyu organlarının kendilerine özgü işlevleri vardır. Görsel algılamada büyük rolü olan gözün görevi de zaten görmek ve algılamaktır. Arbib ve Hanson, (1987) görmeye de bir görev yüklemiş ve görmenin görevini ‘ışıktan faydalı bilgi çıkartmak’ şeklinde yorumlamıştır. Arbib ve Hanson, (1987) bunun yanında görme kavramına farklı bir yaklaşım da getirerek görme olayını “ön süreçleri içeren düşük-düzey görme ve bilgi rezervlerini kullanan ‘yoğun bilgi süreci’ içeren yüksek-düzey görme” olarak iki farklı şekilde değerlendirmiştir.

Eğitimde görsel kullanımı öğrenmenin kalıcılığı açısından önem arz etmektedir. Bir çocuğun sadece duyarak öğrenmesinin %11 oranında olduğu bilinmektedir. Eğer bu öğrenme gerçekleştirilirken görsel de kullanılırsa bu oran %83'lere kadar çıkmaktadır. Eğitim alanında kullanılan görseller çeşitli yöntemlerle oluşturulabilmektedir. Bunun en kolay şekli ve en sık kullanılanı ders kitaplarında yer alan görsellerdir (Dursunoğlu, 2010). Bu görseller resim, karikatür, şekil, şema ve grafik gibi unsurlardır. Bu unsurlar öğrenmeye yardımcı olarak karşımıza çıkmakta, eğitimi destekleyici niteliğe sahip olmakta ve anlamayı kolaylaştırmaktadır (Örnek, 2013).

Görsellik ilkökul düzeyindeki öğrenciler için önemli bir yere sahip olmaktadır. Metne uygun seçilen görseller; öğrenmeyi kolaylaştırıcı, öğrencileri güdüleyici olmalıdır. Çünkü görsel öğelerin daha akılda kalıcı bir özelliği bulunmaktadır. Görseller, karışık ifadeleri daha basit hale getirmekte ve soyut ifadeleri daha somut hale getirmektedir. Günümüzde ders kitaplarında kullanılan görsel içerikler daha fazla yer almakta fakat bu görsellerin amaca yeterince ulaşmadığı gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmaya göre ders kitaplarında görsellikle ilgili bazı sorunlar olduğu belirtilmektedir. Görsel tasarım ilkelerinin yeterince dikkate alınmadığı, görsellerin yerleştirilmesi konusunda tutarsızlık olduğu anlaşılmaktadır (Şahin, 2014).

Görsel okuryazarlık ise, görselleri kavrayabilme ve doğru analiz edebilme olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca görsellerin yorumlanmasında yaratıcılığın da etkisinden söz edilmektedir. Görsel kullanımının olumsuz etkisi ise sözcük dağarcığını geliştirmediği ve metinleri okurken dikkati azalttığı şeklinde belirtilmiştir. Çocuk, görsellere yönelerek okumada isteksiz hale gelebilmektedir (Akpınar, 2009).

Kitaplarda kullanılan görsellerin bütünlük, vurgu, denge, zıtlık, oran gibi bazı tasarım ilkelerine uygun olması beklenmektedir (Url-4). Yurtalan (2019) çalışmasında 5. sınıf Türkçe ders kitabının görsel tasarım ilkeleri bakımından yeterli olduğunu belirtmiş, daha öncesinde yapılan çalışmalarla yakın sonuçlar elde ettiğini vurgulamıştır. Göçer ve Tabak (2012) çalışmasında 5. sınıf Türkçe ders kitabında görsel okuma becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklere yer verildiğini belirtmiş ve görsel öğelerin etkinliklerle sınırlı kalmaması gerektiğini, ölçme ve değerlendirme kısmında da görsellerin olması gerektiğini tavsiye etmiştir.

Yapılan araştırmalara göre öğrenciler, ders kitaplarındaki görselleri yetersiz bulmakta; bazı görsellerin dikkat çekici olmadığını, bazı görsellerde renk uyumsuzluğunun olduğunu, bazı şemaların net olmadığını dile getirmiştir. Ayrıca öğretmenler de ders kitaplarında bulunan bazı görselleri hatalı bulmakta, çizim ve renk kullanımında yanlışlıklar yapıldığını

belirtmektedir. Ders kitaplarında kullanılan görsellerin metinle uyumu ve estetik nitelik taşıması da önem arz etmektedir. Kitaplarda yer verilen görseller; öğrencilerin seviyesine uygun olmalı, öğrencileri metne ulaştırma konusunda yol gösterici nitelikte olmalıdır. Kitaplarda kullanılan doğru görseller öğrencinin derse karşı ilgisini arttırarak başarısını da etkilemektedir (Alpan, 2004).

Görsel algı kavramı çocuğun gördüklerini kendi zihin süzgecinden geçirerek analiz etmesi, kendi bakış açısına göre yorumlaması ve yeni çıkarımlara ulaşabilmesidir. Okula yeni başlayan çocuklarda görselleri anlama ve yorumlama becerisi gelişmemiş olabilmektedir. Bu durumun 1. sınıf öğrencilerinin okuma-yazmayı öğrenme sürecinde zorlandıklarını göstermektedir. Görsel algıya sahip olma ve görsel algılamayı geliştirme bu süreçte çok önemli bir yere sahip olmaktadır. Öğrencileri bu konuda hazır hale getirmenin en önemli basamağı ise okul öncesi eğitimidir. Yapılan araştırmada okul öncesi eğitim alan çocukların görsel algısının daha gelişmiş olduğu görülmektedir (Memiş ve Harmankaya, 2012).

2.3.1. Eğitimde Görsel Kullanım Amaçları

Görsel kelimesinin tanımlarına bakacak olursak;

- Görme ve görme duyusuyla ilgili, görmeye dayanan,
- Bir film, fotoğraf, plastik veya grafik sanatların veya bir varlığın görünümü,
- Herhangi bir nesnenin basılı sunumu,
- Soyut bir ögenin fiziksel sunumu,
- Nokta ve şekillerin bütünü,
- Bir eşya ya da varlığın zihinsel görünümü,
- Görüntü ve gözle izlenebilen her şeyin taşıdığı özellikler.

şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Güneş, 2013: 3).

1950’li yıllara kadar daha geleneksel bir eğitim anlayışı olduğu, “görselleri tanıma ve anlamlandırma “şeklinde bir yaklaşım karşımıza çıkmaktadır.1950’li yıllardan sonra ise “bilişsel” kavramı gündeme gelmeye başlamış görsel okuma ve görsel etkinliklere iletişim amaçlı yer verilmeye başlanmıştır. Kullanılan görsellerle öğrencilerin duyuşsal öğrenmelerine de hitap edilmeye başlanmıştır (Güneş, 2013).

Görseller; soyut kavramları daha somut hale getirmekte, dikkat çekici nitelik taşıyarak daha kalıcı öğrenmeyi sağlamaktadır. Ayrıca görseller, içerikleri kolaylaştırmakta ve öğrenme motivasyonunu artırmaktadır. Tamamen yazıyla dolu bir sayfa öğrenci için sıkıcı olmakta fakat araya konulan görseller öğrenciyi okumaya daha istekli hale getirmektedir (Çam, 2006).

Dursunoğlu (2010), yapmış olduğu araştırmada eğitimde kullanılan görsellerin önemini vurgulamakta ve görsel kullanımının öğrenmeyi daha kalıcı hale getirdiğini belirtmektedir. Çocuk; karşısına çıkan bir görselle kavrama, yorumlama, zihninde belli bölümlere yerleştirme ve öğrendiklerini uygulama gibi becerileri geliştirmektedir. Görsellerin doğru anlaşılması ve yorumlanması öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini de etkilemektedir. Belirli bir görsel imge belirleyen öğrencilerin daha başarılı olduğu, görsel imge belirleyemeyen öğrencilerin ise daha başarısız olduğu görülmektedir (Tekin ve Turan, 2016).

Öğretmenler de eğitimde görsel öğelere yer verilmesinin olumlu katkılarından söz etmiş, öğrencilerin özgüven kazandıklarını ve kendilerini daha iyi ifade edebildiklerini belirtmiştir. Birçok öğretmen eğitimde görsel unsurlara yer verdiğinde öğrencilerinin ilgilerini daha çok çektiğinden ve dikkatlerini daha iyi topladığından söz etmektedir. Özellikle 1.sınıf öğretmenleri okuma-yazma sürecinde kitaplarda görsel öğelere yer verilmesinin oldukça önemli olduğunu ve çocukların seviyelerine uygun görsel kullanımının öğrenmede çok etkili olduğunu ifade etmektedir. Bu dönemde soyut ifadelerin somutlaştırılmasının en kolay yolunun görsel kullanımı olduğu da bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Tekin ve Turan, 2016).

Türkçe eğitim programında da bulunan Görsel Okuma ve Görsel Sunu öğrenme alanı metin haricinde kullanılan “şekil, sembol, resim, grafik” gibi içerikleri ele almakta, öğrencilerin duygularına hitap etmeyi amaçlamaktadır (Çam, 2006). Görsel okuma bu içerikleri anlama ve yorumlama olarak ifade edilmektedir (url-5). Görsel okuma öğrencilerin karşısına çıkan görselleri doğru anlaması ve yorumlaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin görseli yorumlaması kolay bir algılama olmamakta, belirli zihinsel çıkarımlar yapmayı gerektirmektedir (Güneş, 2013). Bu zihinsel çıkarımlar “sıralama, sınıflama, eleştirme, analiz-sentez, değerlendirme” gibi çeşitli yöntemlerle yapılabilmektedir. Öğrencileri sürece dâhil ederken “oyun, drama, tartışma” gibi etkinliklere yer verilebilir. Öğrenme sürecinde aktif olan öğrenci öğrendiklerini zihninde canlı tutabilmektedir. Öğrenilenlerin zihinde canlı kalması ve ihtiyaç halinde ortaya çıkarılması da başarıyı etkilemektedir (Arslan ve diğ. 2008).

Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsellerin temaya uygun seçilmesi önemli olmakla birlikte görsellerdeki renk seçimleri de önemli olmaktadır. Seçilen renklerin tabiattaki renklere benzerlik göstermesi gerekmekte, kullanılan renklerin anlamları da göz önünde bulundurulmalıdır. Sarı, kırmızı gibi renklerin kullanıldığı resimler daha çok akılda kalmaktadır. Kitaplardaki zemin rengi beyaz seçilmeli ya da çok hafif bir renk kullanılmalıdır. İlkokul dönemi çocuklarının renkli, resimli içerikleri daha çok sevdikleri bilinmekte ve ilgi çekici görsellerle öğrencilere doğru bir şekilde hitap edilmelidir. Görsel denilince akla sadece

resim gelmemekte; bunun dışında grafik, karikatür, tablo gibi unsurlar da kullanılmaktadır. Bunlarda da yine öğrencilerin seviyeleri göz önünde bulundurularak basit çizimler olmalıdır. Kullanılan görsellerde öğrencinin farklı yönleri yönlendirilmemesi ve kolay bir şekilde çıkarım yapması hedeflenmelidir (İşcan ve Karadağ, 2021). Ayrıca “Ders kitaplarının tasarımında bütünlük, denge, vurgu, hizalama ve yakınlık ilkelerinin göz önüne alınmasının tasarımı etkili hale getirebileceği ifade edilmektedir (Becer, 1999).” şeklinde tasarım ilkelerinden bahsedilmektedir. Ders kitaplarının tasarım ilkelerine uygun hazırlanması için uzman görüşlerine yer verilmesi gerekmektedir (akt. Uluşık, 2008)

2.3.2. Görsel Tasarım Öğeleri

Kılıç ve Seven (2002; s,109-113) tarafından ders kitaplarında tasarım öğelerinin önemli olduğu vurgulanmış ve tasarım öğeleri 6 başlık altında ele alınmıştır:

Boyut: “Araçların uzunluk, derinlik, genişlik ve yüksekliği ile ilgilidir.” şeklinde tanımlanmaktadır. İlkokullarda kullanılmakta olan ders kitaplarında yer alan görsellerin öğrenciler tarafından doğru algılanabilmesi için uygun boyutta tercih edilmesi, çocukların gelişim dönemlerine uygun olması gerekmektedir. Çok büyük ya da çok küçük tercih edilen görsellerin öğrenciler tarafından algılanması zorlaşmaktadır. Boyuta karar verilirken öğretici unsurların fonksiyonlarına dikkat edilmelidir. İlköğretim 1. kademe öğrencilerinin gelişim özellikleri göz önünde bulundurulduğunda görsellerin boyutlarının net anlaşılabilmesi için yanında daha önceden bildikleri boyutta bir nesne yerleştirmek gerekmektedir.

Doku: “Ders kitaplarında doku; kullanımı kolaylaştırmak, nesnelere dikkat çekmek veya nesnelerin doğal görüntüsünü yansıtmak amacıyla kullanılır.” Ders kitaplarında yer alan görsellerde tercih edilen renkler sıcak renklerden oluşuyorsa “yakınlık”, soğuk renklerden oluşuyorsa “uzaklık” hissi vermektedir.

Çizgi: “Çizgilerin yatay, dikey, kırık, dalgalı veya eğik olarak kullanımı algılama üzerinde etkilidir.” İlköğretim 1. kademede yer verilen çizgilerin “yuvarlak ve sevimli” olması gerekmektedir. Bu şekilde tercih edilen çizgiler öğrencilerin dikkatini çekmektedir.

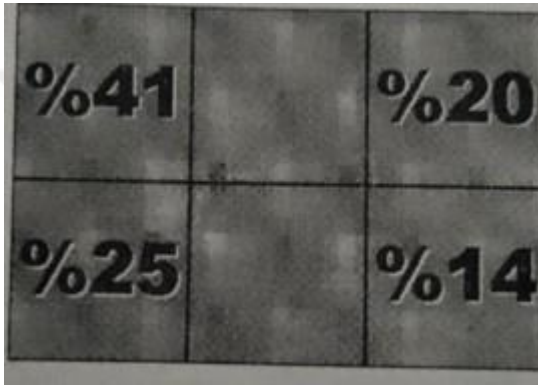
Renk: “Kitapta, renkler dikkat çekme, ilgiyi odaklama, kontrast (zıtlık) oluşturma gibi pek çok farklı amaç için kullanılabilirler.” Görsellerde tercih edilen renkler doğal renklerden oluşursa gerçeklik artmaktadır. Canlı renk tercih edilmesi, mat renklere göre daha dikkat çekici niteliğe sahip olmaktadır. 1.sınıf öğrencileri için tercih edilen renklerin parlak ve canlı olması gerekmekte, ileri yaşlar için bu tercih mat renkler olarak değişebilmektedir. Zıtlık oluşturulmak istendiğinde yine parlak renkler tercih edilmelidir. Ayrıca birden fazla renk kullanılmak

istendiğinde renkler arasında ahenk sağlanmalı ve renkler ilgiyi dağıtacak şekilde tercih edilmemelidir.

Şekil/Form: “Şekil, bir yüzey üzerinde oluşturulan iki boyutlu biçimler; form ise kullanılan biçimlerin birbirine göre yerleşimidir.” Kitaplarda yer alan görseller belli bir düzen içinde olmalı, göz koordinasyonunu zorlayacak biçimde olmamalıdır.

Boşluk: “Belirlenmiş bir çerçeve içerisindeki kullanım alanı dışında kalan yerlere boşluk denir. Hazırlanacak ders kitabında yazı, resim, grafik, şekil vb. unsurların dağılımı ve yerleşimi sayfa düzenini etkiler.”

Şekil 2. Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi

Görselde de görüldüğü gibi sol üst köşenin %41 oranı ile daha fazla dikkat çektiği görülmektedir. Bu nedenle sayfalarda genellikle sol üst köşenin boş bırakılmasının metinlerde okunabilirliği olumlu etkilemektedir.

2.4. Görsel Tasarım İlkeleri

Görsel tasarım ilkeleri “Bütünlük, Farklılık, Vurgu, Denge, Alan, Zıtlık, Ritim ve Oran” şeklinde karşımıza çıkmaktadır (url-7). Ders kitapları içerik olarak önemli olsa da biçim yönünden de yeterli olmalıdır. Kitaplarda yer verilen görsellerin içeriğe katkı sağlaması, sanatsal niteliklere sahip olması gerekmektedir. Türkiye’de kullanılan ders kitaplarının görsellik anlamında yeterli seviyede olmadığı yapılan bazı çalışmalarda belirtilmiştir. Özellikle tasarım konusunda yoğun yazılar, aşırı renk kullanımı gibi bazı olumsuzluklar görülmektedir (Shahinpoor ve Bangir-Alpan, 2021).

Türkçe ders kitaplarında yer alan görsel tasarım öğeleri metinle bir bütünlük içinde olmalı, öğrencilerde merak uyandırmalıdır. Bu konuda ders kitaplarında yer verilen “illüstrasyonlar” dikkat çekmektedir. İllüstrasyonlar, metnin kavranmasına, metnin

güzelleştirilip zenginleştirilmesine katkıda bulunan öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kullanılan görseller metinle uyumlu olmalı, birebir aynısı olmamalıdır (Türkben, 2019).

Ders kitaplarında görseller kesinlikle alanında kendini yetiştirmiş, alanına hâkim kişilerce seçilmeli ve hazırlanmalıdır. Kitaplardaki görseller öğrencilerin anlama, kavrama ve iletişim becerisi konularında önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden görsel unsurların sürükleyici ve öğrenciyi derse karşı güdüleyici olması gerekmektedir. Ayrıca sayfa tasarımı kafa karıştırıcı olmamalı, sade ve anlaşılır olmalıdır. Metin görsellerinde renk uyumu önemlidir. Çok renkli görseller dikkat dağıtır. Görsellerdeki az renk kullanımı ise öğrencilerin dikkatini çok çekmemektedir. Metinlerde ve yazılarda zıtlık ögesine dikkat etmek okumayı kolaylaştırmaktadır. Örneğin bu çalışmada, “Beyaz üzerine siyah en tutulan zıtlamalardır.” şeklinde açıklama karşımıza çıkmaktadır (Kayıkçı, 2006).

Okullarda okutulan ders kitapları temel kaynak niteliğinde öğretmen ve öğrencilere rehberlik etmektedir. Bu yüzden ders kitapları resim, grafik, şekil gibi görsel unsurlara yeterli düzeyde yer vererek öğretimi somutlaştırmalı, öğrencilerin dikkatini çekebilecek niteliğe sahip olmalıdır (Uçar, 2017).

Kitaplarda seçilen görsel içerikler metinleri destekleyen, anlamayı kolaylaştıran biçimde seçilmelidir. Kullanılan tablolar, resimler, çizimler karışık olmamalı, sade ve anlaşılır olmalıdır. İçerdikleri bilgilerin yorumlanması ve hatırlanması güç olmamalıdır. Görsel unsurlarda kullanılan grafikler, farklı yorumlara açık olmamalıdır. Fotoğraf ve resim gibi içerikler ise farklı yorumlara açık olabilmekte, bireyler farklı çıkarımlar yapabilmektedir. Bunun dışında seçilen görsellerdeki renk seçimlerinin de öğrencilerdeki etkisi önemlidir. Sıcak ya da soğuk renk kullanımı, az ya da fazla renk kullanımı kişilerde farklı etkiler bırakabilmektedir. Renk kullanımında en fazla dört renge yer verilmelidir. Görsellerin konumu da önemli bir yere sahiptir ve görseller sayfada metinle uyumlu bir yere yerleştirilmelidir. Görseller okumayı zorlaştıracak konumda bulunmamalıdır. Dikkat çekmesi istenen görsel sol üst köşede bulunmalıdır. “Görsel öğeleri tasarlamada kullanılan çizginin (iskeletin) genellikle yön duygusu için kullanılması gerekir. Kalın çizgiler yükseklik, genişlik ve derinlik duygusu verir. İnce çizgilerden daha etkilidir. Eğik çizgiler dengesizlik etkisi yaratır.” (Şahin, 2014: 32).

Kılıç ve Seven (2002; s.114-118) tarafından tasarım ilkeleri şu şekilde açıklanmıştır:

Bütünlük: Ders araçlarında gereksiz detay ve ayrıntının bulunmaması, kullanılan görsel araçların (“renk, yazı, çizgi...”) bir bütün halinde olması demektir.

Zıtlık: “Tasarım öğeleri arasında herhangi bir ortak veya yakın niteliğin bulunmamasıdır.” şeklinde tanımlanan zıtlık, tasarımda aynı olmayan unsurların öne çıkarılmasında ve renklerin daha dikkat çekici hale getirilmesinde etkili olmaktadır.

Vurgu: “Önemli öğelere dikkat çekilmesidir. Aracın en can alıcı noktasıdır.” Bir tasarımda öne çıkarmak istenilen unsur farklı şekillerde vurgu yapılarak gerçekleştirilebilmektedir. Vurgu yapılmak istenen unsur farklı yöntemlerle yapılabilmektedir.

Bunlar; “Zemin ve şekil arasında kontrast (zıtlık) oluşturma, ok, çizgi ve benzeri araçlar kullanma, öğeyi diğerlerinden daha büyük yapma, diğerlerinden farklı renk ve ton kullanma, diğerlerinden farklı bir şekil kullanma” şeklindedir.

Vurgu yapılmak istenen öğelerde tutarlılık olmalı, dikkati dağıtacak miktarda olmamalıdır. Vurgu yapılacak unsur okuyucuyu etkileyecek konumda bulunmalıdır.

Yakınlık: “Sayfa içinde konu ile ilişkili metin, bölüm, resim, fotoğraf, grafik gibi araçların birbirine yakın olarak düzenlenmesi gerekir.” Bu şekilde tasarlanan bir sayfada yakın olan unsurların “ilişkili”, uzak olan unsurların “ilişkisiz” olduğu söylenmektedir. Eğer yakınlık sağlamak mümkün olmuyorsa ilişki olan unsurlar oklarla sağlanabilmektedir.

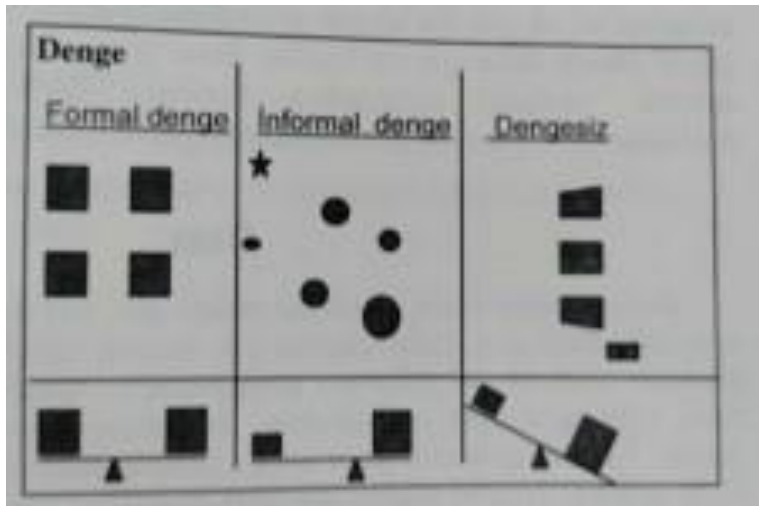
Tekrar: “Bir öğenin aynı veya yakın ölçülerde birden fazla sayıda kullanılmasıdır.” Bir tasarım oluşturulurken birbirine benzeyen unsurların bir arada bulunması daha hızlı algılamayı sağlamaktadır.

Hizalama: “Görsel aracın öğelerinin aynı sıraya veya doğru bir çizgi haline getirilmesidir. Hizalama yatay ya da dikey olabilir.” Bir araçta hizalanan unsurların kolay algılandığını söylemek mümkündür.

Uygunluk: “Şekil, boyut, renk, doku vb. öğelerin birinde veya birkaçında olabilir.” şeklinde açıklanmakta olan uygunluk, birden fazla içeriğin birbiri ile bağlantı kurulmasına olanak sağlayacak niteliklere sahip olmalıdır.

Denge: Bir tasarımda yer alan unsurlar birbiri ile denge içinde olmalıdır.

Şekil 3. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme

Görselde yer alan “formal denge” biçiminde yer alan öğelerde “ağırlık merkezi” dikkate alınarak en doğru denge sağlanmış bulunmaktadır. Bu şekilde yer alan görseller bütünlük sağlamakta ve algılamayı kolaylaştırmaktadır.

Egemenlik: “Ölçü, renk, doku, egemenlik unsuru olabilir. Egemen olan öğe, görsel alanda daha çok yer kaplar. Buna göre, ilköğretimin 1-2 sınıflarında sayfaya resimler egemenken, ilerleyen sınıflarda giderek konunun özelliğine göre yazının egemen olduğu görülmektedir.” Yani bir unsura egemen olduğunu görselde kapladığı alan veya bulunduğu konum belirlemektedir denilebilir.

2.5. Görsel Düzeni Oluşturan Öğeler

“Görsel düzeni oluşturan öğeler, yerli yerinde ve öğenin özelliklerine uygun kullanıldığında amaca hizmet eder. Fotoğraf, görsel düzendeki en gerçekçi araçtır. Fotoğraftan başlayarak soyuta doğru bir gidiş söz konusudur.” İlköğretim 1.kademede küçük yaş grubu öğrenciler için bu sıralamada en somut etken olan görsel dikkat çekmekte, en soyut etken yazı ise görselleri anlamlandırmaya ve yorumlamaya katkı sağlamaktadır (Kılıç ve Seven, 2002; s.127,128). “Ders kitaplarında görsel araçlar gerçekçi, benzer ve düzenleyici olmak üzere üç grupta incelenebilir.”

Gerçekçi Araçlar: Bir nesnenin gerçekte bulunduğu hali gibi aktarılmasıdır. Kitaplarda fotoğraf şeklinde yer verilmektedir. Fakat küçük sınıflarda fotoğraf, çocukların hayal güçlerine göre farklı anlamlar taşıyacağından dolayı mecbur kalmadıkça tercih edilmemelidir.

Benzer Araçlar: “Ders kitaplarında benzer araçlar olarak resim ve karikatürler kullanılır.” Resim, bir nesnenin kalem, boya gibi malzemelerle kağıda aktarılmasıdır. İlköğretim 1. kademedeki çocuklar da gerçek çizimler yerine “hayali çizimler” daha çok dikkat çekmektedir. Karikatürler, çocukların ilgisini yoğunlaştıracak şekilde tasarlanmış güldürücü ve “düşündürücü” görsellerdir. Karikatürler amaca hizmet edecek niteliğe sahip olmalı, anlatılmak isteneni doğru bir biçimde aktarabilmelidir.

Düzenleyici Araçlar: “Grafikler, şemalar, tablolar ve haritalar verileri daha anlaşılır bir formda somutlaştıran araçlardır.” Düzenleyici araçlar, soyut kavramları görsel hale getirerek daha kalıcı öğrenme sağlamakta ve görsel araçlara dikkat çekici bir nitelik kazandırmaktadır.

2.6. İlkokulda Türkçe Dersinin Önemi

Türkçe dersinin öğretiminde; yapılandırmacı yaklaşımla uyumlu bir şekilde öğrencinin aktif olması, öğretmenin bu süreçte yönlendirici konumda olması, esas olan öğrencinin bilgiyi

zihninde yapılandırmasıdır. Türkçe dersinde, öğrencilerin yeni öğrendiği bilgiyi önceki bilgilerini de kullanarak zihninde analiz etmesi ve bilgiler arasında anlamlı ilişkiler kurması beklenmektedir (Epçaçan ve Erzen, 2008). Son yıllarda Türkçe öğretiminde geleneksel eğitim anlayışından uzaklaşıldığı, öğrenci merkezli yönetime geçildiği, ezberden ziyade anlama, kavrama, analiz ve sentez yapabilme becerilerinin geliştirildiği görülmektedir. İlköğretim programında Türkçe derslerinde “dinleme, okuma-yazma, görsel okuma, konuşma” gibi temel becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir. Bu beceriler birbirini tamamlayıcı özellikte olmalı ve Türkçe dersleri bu bütünlük dikkate alınarak planlanmalıdır (Öz, 2006: 3).

Türkçe dersinin en önemli kaynağını ders kitapları oluşturmaktadır. Türkçe ders kitabında bulunan metinler ve metinlerle ilintili görseller de önem arz etmektedir. Ayrıca öğrencilerin derse yönelik tutumları da öğrenmede önemli bir yere sahip olmakta, bu da seçilen tema ve görsellerin önemine dikkat çekmektedir (Tarakçı, 2013).

Türkçe dersi ile ilgili olarak bakanlık şu ifadelerle yer vermektedir:

Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır (MEB 2019: 8).

Türkçe derslerinde kullanılan görsellerle öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmeleri ve görselleri irdelerken kendi hislerini de kullanarak bazı verilere ulaşmaları beklenmektedir (Tarakçı, 2013). Ayrıca Türkçe derslerinde öğrencilerin konuşma ve ifade yeterliliklerinin geliştirilmesi de hedeflenmektedir (Şahin, 2008). Türkçe dersinde öğrencilerin iyi, güzel, doğru davranışlar sergilemesi amacıyla bazı değerlere de yer verilmektedir. Seçilen metinlerin toplumsal değerlere de uygun olması gerekmektedir. Bu değerler toplumun ortak fikir ve anlayışına uygun, toplumun sosyal yapısıyla uyumlu ve ahlaki değerlere uygun olmalıdır (Kırmızı, 2014).

Özbay (2003) yaptığı araştırmada öğretmenlerin Türkçe derslerinde %94 oranla ders kitabını kullandıklarını belirtmiştir. Bundan da anlaşılacağı üzere ders kitapları eğitimde önemli bir noktada yer almakta, bu yüzden kitaplarda kullanılan görseller de önemli bir yere sahip olmaktadır. Süreç içerisinde ders kitapları güncellenmeye başlamıştır. Güncel ders kitapları düşünüldüğünde temalar karşımıza çıkmaktadır. Bu temalar bize daha geniş içerikler sunmakta ve bu temalara uygun metin ve görseller seçilerek öğrencilere uygun bir hale

getirilmeye çalışılmaktadır. Bunu da bazı yayınlar doğru yapmakta, bazıları ise bu konuda yetersiz kalmaktadır (Zorlu, 2021).

Türkçe dersi ile ilgili karşımıza çıkan bir diğer kavram ise “eleştirel okuma” dır. Esemen ve Sadioğlu (2021) yaptığı araştırmada bu konu üzerine çalışmış, öğrencilerin öğrendikleri bilgileri olduğu gibi değil sorgulayan bireyler olmaları gerektiği konusuna değinmiştir. Öğrencilerden yeni öğrendiği bilgileri belirli bir zihin süzgecinden geçirerek yeni bilgilere ulaşmaları beklenmektedir. Karşılarına çıkan bilgileri hâlihazırda var olan bilgilerle karşılaştırmaları ve doğru çıkarımlarda bulunmaları istenmektedir. Bu konuda Türkçe dersi önemli bir yere sahip olmaktadır. Türkçe dersinde yer alan etkinliklerin öğrenciyi aktif hale getirmesi, verilen bilgilerin soyut kalmaması için görsellerle desteklenmesi de gerekmektedir.

Türk dili kurallarının tam anlamıyla öğretilmesi, ana dil becerilerinin kazandırılması ve sahip olunan dilin en doğru şekilde icra edilebilmesi için Türkçe dersleri ve ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Türkçe dersinde yer alan temaların ve metinlerin seçilmesi, temalara uygun görsellere yer verilmesi etkili bir öğrenmenin ön koşulu olmaktadır (İşcan ve Karadağ, 2021). Türkçe dersi öğretim programında öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmek hedeflenmiştir. Üst düzey beceriler, öğrencilerin kazanımları ve etkinlikleri kendi zihinsel süzgeçlerinden geçirmesi ve daha karmaşık bilgileri analiz ederek çıkarımlara ulaşmasıdır. Ayrıca öğrenci zihninde var olan bilgiyle yeni öğrendiği bilgiler arasında doğru bağlantı kurmalı ve öğrenmeyi gerçekleştirebilmelidir. Bunu yaparken öğrenci araştırmacı ve sorgulayıcı olmalıdır (Akt. Oryaşın, 2021).

Türkçe öğretiminde de diğer derslerde olduğu gibi seçilen materyallerin önemi büyüktür. Seçilen materyallerin ekonomik olması, öğrenci düzeyine uygun olması, dikkat çekmesi gibi kriterler önemli bir yere sahiptir. Bunun için en başlıca kaynak ders kitabı olarak bilinmekte bunun dışında çeşitli görsel ve işitsel araçlar da tercih edilmektedir (Demirel, 1999: 100).

2.7. İlgili Literatür

Kayıkçı (2006) tarafından yapılan çalışmada Türk ve Alman ders kitapları karşılaştırılmış, Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsel sayısı az bulunmuş, Alman ders kitaplarında daha fazla görsele yer verildiği belirtilmiştir. Resim tasarımlarında metni oluşturan kişi ile birlikte hareket etme yani “işbirliği” konusunda Almanca ders kitapları daha başarılı bulunmuştur. Türkçe kitaplarında “işbirliği” yetersiz bulunmuştur.

Göçer (2007) yaptığı çalışmada Türkçe ders kitapları incelenmiş ve görsellikle ilgili etkinliklere (resim, karikatür, grafik... gibi) yeterli düzeyde yer verildiğinden bahsetmiştir.

Yapılan başka bir çalışmada 1.sınıf Türkçe ders kitaplarını incelenmiş ve bu kitaplarda yer alan görsellerin yeterli olmadığını belirtilmiştir. Öğretmenlerle de yapılan çalışmada da aynı sonuca ulaşılmıştır ve şu şekilde ifade edilmektedir (Şahin, 2008: 144):

Ancak, dersin özelliğine göre uygulama ve işlem sonucunun yazılacağı çizelgelere, bilgi ve veri tablolarına, şekil, grafik, kroki, şablon, harita, plan, resim, levha, fotoğraf ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara; bazı ünite konularında kullanılmak üzere video kaseti, ses kaseti, slayt, CD, DVD, VCD, disket ve benzeri öğretimi destekleyici materyallere” ve “öğrencilerin yeteneklerini geliştirmede yardımcı olacak çeşitli örneklerle, alıştırmalara, işlenen konular ve ünitelerle ilgili internet adreslerine ve okuma kaynaklarına” yeterince yer verilmediğini düşünmektedirler. Öğretmenler bu iki madde ile ilgili olarak yoğun olarak „kısmen“ cevabını vermişlerdir.

Uluişik (2008) tarafından yapılan çalışmada ders kitapları görsel tasarım ilkelerine göre incelenmiş ve 5 kriter açısından değerlendirilmiştir. Görsel tasarım ilkeleri bakımından en uygun kitabın “öğrenci çalışma kitabı” olduğunu belirtmiştir. Yine öğretmen görüşlerine göre de öğrenci çalışma kitabı görsel öğeler açısından daha başarılı bulunmuştur.

Şahin (2010) yaptığı çalışmada ikinci ve üçüncü sınıf Türkçe ders kitapları değerlendirilmiş ve kitapların tasarlama açısından yeterli olduğu belirtmiş fakat görsel unsurlar açısından yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özellikle çalışma kitaplarında öğrencilerin becerilerini geliştirmeye yardımcı olacak şekil, tablo, grafik gibi unsurların yeterli kullanılmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu çalışmada Türkçe kitapları “dil, anlatım ve üslup” bakımından öğrenci seviyesinin üzerinde bulunmuştur.

Karatay ve Pektaş (2012) yaptığı araştırmada öğretmenlerin o yıla ait Türkçe kitaplarını tasarım açısından beğenmedikleri sonucuna ulaşmış, ders kitaplarının öğretmenler için birincil kaynak olduğu için daha özverili hazırlanması gerektiğinden söz etmişlerdir. Ayrıca ders kitaplarının seviyeye uygunluğu bakımından ve görsel içerik açısından kullanılacak kitaplara karar vermede öğretmenlerin söz sahibi olması gerektiğini de dile getirmişlerdir.

Göçer ve Tabak (2012) yaptıkları çalışmada ilkökul seviyesinde kullanılan Türkçe kitaplarında yer verilen görsellikle ilgili kazanımların gerçekleştirilmesi için kullanılan “resim ve fotoğrafların “öğrencilerin “duygu ve düşüncelerini” ifade etmelerinde yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Tarakçı (2013) çalışmasında öğrencilerin görsel okuma becerilerinin geliştirilmesinde “kitle iletişim araçları” kullanımının öneminden bahsetmiş, kullanılan görsel sunu öğelerinin Türkçe dersine yönelik düşüncelerini olumlu etkilediğinden söz etmiştir. Bu şekilde öğrencilerin daha duyarlı bireyler olmasına katkı sağladığından ve iletişim becerilerini olumlu etkilediğinden de bahsetmiştir.

Kırmızı (2014) tarafından yapılan çalışmada Türkçe ders kitaplarının içerikleri değerlendirilmiş, “evrensel değerler” kavramı üzerinde durulmuş, bu değerlerin başında “millet sevgisi” nin yoğun olarak ele alındığı belirtilmiştir. Bunun dışında Atatürk sevgisi ile ilgili metin ve görsellerin de ağırlıkta olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların kitle iletişim araçları ile daha az zaman geçirmeleri gerektiğini savunan bu çalışma çocuklarla ebeveynleri arasındaki iletişimin daha önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Çiçek ve Alcellat (2014) yaptıkları çalışmada Türkçe ders kitaplarının biçimsel olarak yeterli görülmemekte, kitaplarda bazı dilbilgisi yanlışlıkları tespit etmiş ve bu yanlışlıklarda düzeltme yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Türkçenin doğru ve etkili öğretilmesi gerektiği görüşüne yer vermişlerdir.

Demirbaş (2019) yaptığı çalışmada görsel okumanın öğrencilerde duyduğunu daha iyi anlamasına etkisinden söz etmiş, ders kitaplarında yer alan görsellerin öğrencilerde “yaratıcı yazma” becerilerini geliştirdiğini belirtmiştir.

Yurtalan (2019) tarafından yapılan çalışmada 5.sınıf Türkçe ders kitabı incelenmiş ve bu çalışmaya katılan öğretmenler metin ve görsel tasarım bakımından olumlu görüş bildirmişler, sayfa ve yazı tasarımı açısından da olumlu fikir belirtmişlerdir. Ayrıca Türkçe ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygun şekilde tasarlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkben (2019) yaptığı çalışmada Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsellerin renk sayısı bakımından uygun olduğunu belirtmiş fakat renk tercihi olarak seçilen renklerin uygun olmadığını belirtmiştir. Görsellerin sayfa yapısına genel olarak uygun seçildiği bazı resimlerin uygun olarak seçilmediği gözlemlenmiştir. Görsellerde bazı değerlere yer verilmiş, cinsiyet farklılıklarına sebep olacak resimlere yer verilmediği de dile getirilmiştir. Ayrıca seçilen görsellerin öğrenci seviyesine uygun olduğu, öğrencilerin görsel okuma becerilerini geliştirmeye yönelik niteliklere sahip olduğu aktarılmıştır. Seçilen görsellerin yaratıcılığa ve hayal kurma becerisine katkısının yeterli seviyede olmadığı belirtilmiştir.

Zorlu (2021) çalışmasında Türkçe ders kitaplarında metin- tema uygunluğunu incelemiş, metinlerden bir kısmının temaya uygun olduğu, bir kısmının ise birbiri ile uyumsuz olduğu sonucuna varılmıştır.

Oryaşın (2021) tarafından yapılan çalışmada “üst düzey beceriler” üzerinde durulmuş, Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin bilişsel becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanması gerektiği savunulmuştur. Üst düzey düşünme becerileri olarak analiz ve sentez yapabilme becerilerinin üzerinde durulmuş, yaratıcılık becerilerinin geliştirilmesi de önemli bir konu olarak ele alınmıştır.

İşcan ve Karadağ (2021) yaptıkları çalışmada 4. sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiş ve “öyküleyici metinlerde” görsellerin renk bakımından ilgi çekici olduğuna “bilgilendirici metinlerde” ise görsellerin yeterli düzeyde renkli olmadığı dile getirilmiştir. Geçmiş zamanları andıran görsellerin daha renksiz seçildiği vurgulanmıştır. Ayrıca bu metinlerin ve görsellerin orta düzeyde uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca görsel açısından sadece fotoğraflara yer verildiği diğer görsel öğelere (karikatür, grafik...) yer verilmediği de belirtilmiştir. Ayrıca bu çalışmada şu açıklama da dikkat çekmektedir (s. 213):

Resimlerde yer alan kişilerin görünüşleri (kıyafet, biçim vb.) tüm metin türlerinde hedeflenen gruba yüksek düzeyde uygun olarak görülmüştür. İlkokul düzeyinde somut işlemler döneminde bulunan çocuklar üzerinde ders kitaplarındaki resimlemelerin önemli bir etkisi vardır. Resimlerin çocuğun seviyesine uygun gelişim özelliklerine göre hazırlanması gerekmektedir. Resimlerde yer alan figürlerin günlük hayatla bağlantılı olması ve gerçek hayattaki görünüşlerine yakın şekilleriyle yer alması öğrenci açısından resimlerin kolayca algılanmasını sağlayacaktır.

Shahinpoor ve Bangir-Alpan (2021) çalışmasında Türkiye’de kullanılan ders kitaplarında yer verilen resimlerin fotoğraflardan daha fazla olduğunu ancak resimlerin fotoğraflardan daha başarısız olduğunu belirtmişlerdir. İran’daki kitaplar da incelenmiş ve bu durumun tam tersi şekilde resimlerin daha başarılı olduğu dile getirilmiştir. İlkokul ders kitaplarında tercih edilen görsellerin seçiminde uzman kişilerden yardım alınmadığını fakat görsellerin öğrencilerin dikkatini çekecek estetik değerlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler ise ilkokul Türkçe ders kitaplarında seçilen görsellerin öğrencilerin sanatsal yeterliliğe sahip olması konusunda yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada Türkiye’de ve İran’da ders kitaplarının resimleme ve fotoğraflama açısından “öğrenci seviyesine uygun” olduğu da anlaşılmaktadır. Seçilen görsellerde “vurgu ve renklerde estetik uyumun” bir kısmında doğru şekilde kullanıldığı belirtilmiştir. İran ve Türkiye’de tercih edilen ders kitaplarında seçilen görseller “tasarım ilkelerine uyum” açısından karşılaştırıldığında İran’da kullanılan ders kitaplarının daha başarılı olduğu görülmüştür. “Sayfa tasarımı”, kitapta yer

verilen görsel öğelerin kitabın geneline eşit dağıtılması gibi konularda ise İran ve Türkiye’ deki kitaplar yeterli görülmekte fakat her iki ülkede de tercih edilen kitapların “kapak tasarımı” açısından yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma nitel bir çalışma olup, ilgili alan literatürü incelenmiştir. Konumuz ile bağlantılı görsellik, görsel algı ve ders kitabı incelemeleri üzerinde gerçekleştirilmiş çalışmalardan kitap, makale, bildiri ve tezler taranmıştır. Çalışmanın bölümleri, kuramsal bir yöntemle yapılandırılmıştır. 1.sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan görseller tasarım eleman ve ilkeleri doğrultusunda betimsel yöntemle analiz edilerek yorumlanmıştır. Betimsel analize dayalı ders kitabı incelemelerinde veriler, önceden belirlenen kavram ve temalar yoluyla elde edilir (Şimşek ve Yıldırım 2011).

Görsellerin öğrencinin seviyesine uygun olup olmadığı veya ne ölçüde uygun olduğu değerlendirilerek tartışma gerçekleştirilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında MEB yayınlarına ait ilkokul 1.sınıf Türkçe ders kitabı örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmacı ders kitabını tek başına veri kaynağı olarak kullanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla değerlendirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracını oluşturabilmek için Kılıç ve Seven (2002) tarafından oluşturulmuş görsel tasarım öğeleri dikkate alınmış ve çalışmada “Şekil/form, çizgi, renk ve boyut” öğeleri esas alınmıştır. Ayrıca belirlenen kriterler alanında uzman öğretim üyesi tarafından incelenerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır

3.4. Veri Analizi

Araştırmada veri analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada ders kitabında yer alan görseller araştırmacı ve uzman tarafından önceden belirlenen tasarım öğelerine uygunluğu açısından değerlendirilmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmeler kitaplar, tezler ve yapılan araştırmalardan elde edilen alıntılarla desteklenmiştir. Araştırmacılara tavsiye edilen iki analiz yöntemi bulunmaktadır. Betimsel analiz ve içerik analizi olarak karşımıza çıkan yöntemlerden betimsel analizde araştırma

yüzeysel yapılmaktadır. Betimsel analiz sonucuna göre veriler tablo ve grafik oluşturularak özetlenmektedir. Bu çalışmada elde edilen verilerle uzman görüşü alınarak belirtke tablosu oluşturulmuştur (Altay, E.2021).

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

4.1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Görsellerinin Genel Tasarım Öğelerine Uygunluğunun İncelenmesi

Bu bölümde Türkçe ders kitabına ait görseller tasarım öğelerinden “renk, şekil/form, çizgi, boyut öğeleri açısından değerlendirilmiştir.

4.1.1. Bedenim Ne Anlatıyor? Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 4. Bedenim Ne Anlatıyor Metnine Ait Görsel

Şekil/ Form: Bu görselde yedi adet çocuk resmedilmiş ve resmedilen çocukların farklı ifadelerine sahip olduğu görülmektedir. Bu görsel bir dinleme metnine aittir ve çocukların yüz ifadelerini ve beden dillerini anlatan bir içerik olduğu tahmin edilmektedir. Çocukların yüz ifadelerine ve beden dillerine bakıldığında mutlu, üzgün, şaşkın gibi özelliklere sahip çocukların belirgin olduğu görülmektedir.

Renk: Görselde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılmış ve turuncu renk birden fazla kez kullanılmıştır. Sıcak renkler çocukların dikkatini çekmekte daha etkili olmaktadır. Turuncu renk mutluluk, güven, cesaret ifade etmektedir ve sosyalleşmeyi simgelemektedir(url-8).

Çizgi: Bu görsel bir çizim niteliği taşımaktadır ve 1.sınıf öğrencilerine uygun olduğu görülmektedir. Görselde kız ve erkek çocuk figürleri tercih edilmiştir. İlk bakışta en altta yer alan çocuğun tek gözünü kapatarak ne anlatmak istediği görselden anlaşılmamaktadır. Metin dinlendiğinde görselin içeriği daha net anlaşılmaktadır.

Boyut: Görselde çocuk figürleri aynı yaşlarda olması sebebiyle aynı boyutlarda tercih edilmiştir.

4.1.2. Odam Lokanta Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 5. Odam Lokanta Metnine Ait Görsel

Şekil 6. Odam Lokanta Metnine Ait Görsel

Şekil/ Form: Yukarıdaki görsel “Odam Lokanta” metni için tercih edilmiş; şekil 5’ de dağınık bir oda, şekil 6’da ise toplanmış ve yemek sofrası hazırlanmış bir oda tercih edilmiştir. Şekil 5’te çocuğun ve annesinin yüz ifadeleri kızgın görünmekte, şekil 6’da ise çocuk mutlu, anne ise şaşkın görünmektedir.

Renk: Görsellerde soğuk ve mat renkler çoğunluktadır fakat bir iki yerde sıcak renklere de yer verilmiştir. Çok fazla renk kullanılmaması öğrencinin dikkatini dağıtmaması açısından yeterli bulunmuştur. Renkler amaca uygun kullanılmıştır (Estetik duygu uyandırma, benzerliklere uygun olma).

Çizgi: Görsel, bir çizim olarak tercih edilmiştir. Görselde ışığın geliş açısı dikkate alınmış, kişi ve nesnelerin gölgelerinin çizimleri göz ardı edilmemiştir. Işık- gölge uyumu sağlanmıştır. Görseldeki yatak, dolap ve masa çizimlerinde (simetrik dengenin sağlanamaması) denge ilkesine uyulmadığı görülmektedir.

Boyut: Görsel öğelerin boyutlarının doğru tercih edildiği görülmektedir.

4.1.3. Karakulak ile Tomurcuk Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 7. Karakulak ile Tomurcuk Metnine Ait Görsel

Şekil/Form: Şekil 7’te yer verilen resimler karikatür olarak nitelendirilmektedir. Karikatürler insanları güldürmek için tasarlanmış, çizim şeklinde karşımıza çıkan görseller olarak nitelendirilebilir (Url-9). Bu karikatür hayvanlar arasında geçen bir oyunu temsil eden görsellerden oluşmaktadır. Hayvanların yüz ifadelerinin metinde anlatılanlarla uyumlu olduğu da söylenebilir.

Renk: Kuş görselinde canlı mavi bir renk kullanılmış, kedide kahverengi, kirpide ise gri ve siyah renkler tercih edilmiştir. Karikatür olduğu için çizilen hayvan figürlerinin gerçeğe çok yakın olması beklenmemektedir. Karakulak ifadesinin kediye ait olduğu kullanılan renk ile

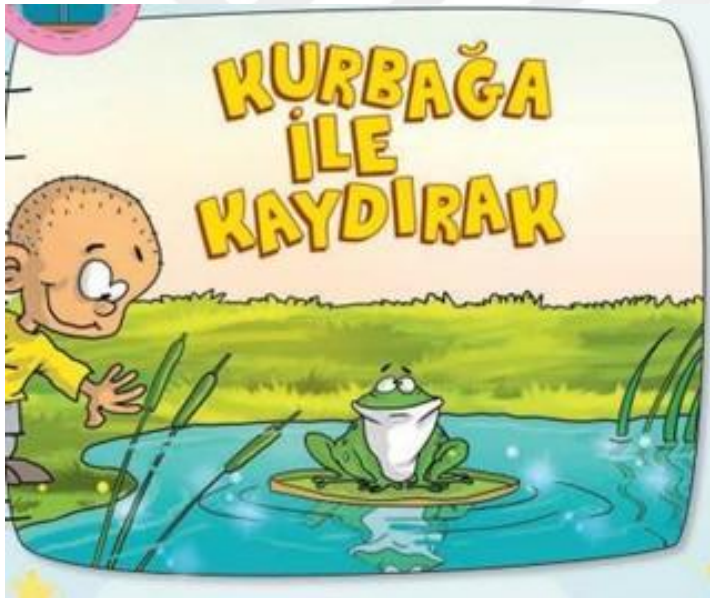
anlaşılmaktadır. Görsellerde yer verilen renklerin sayısı yeterlidir ve natürel tonlar seçilmesi metinle uyumlu olmakla birlikte göz yorucu ve karmaşık değildir.

Çizgi: Ayrıca görsellerde ağaç, göl gibi doğal unsurlara da yer verilmekte, gölde bulunan balık ve yaptıkları baloncuklar da öğrencilerin seviyesine uygun şekilde basit çizimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Görsellerde kirpi, kuş ve kediye ait çizimlere yer verilmiştir. Tomurcuk adını ifade eden bir görsel olmasa da metindeki hitaptan kuşun adı olduğu anlaşılmaktadır. Kirpi görselinin de dikenli bir hayvan niteliğine sahip olduğu çizimden anlaşılmaktadır.

Boyut: Görsel, karikatür özelliği göstermekte ve çizimlerde sayfa yapısı dikkate alındığında küçük görseller tercih edilmiş, hayvan figürlerine bakıldığında olması gereken boyutlarda resmedilmiştir. Kedi görseli kirpi ve kuş görselinden büyük çizilmiştir.

4.1.4. Kurbağa ile Kaydırak Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 8. Kurbağa ile Kaydırak Adlı Metne Ait Görsel

Şekil/Form: Şekil 8’de yer alan resimlerde çocuk, kurbağa, park ve göl görsellerine yer verilmiştir.

Çizgi: Görseller çizim niteliği taşımakta ve basit bir şekilde resmedilmiştir. Görselde doğadan bir bölüm görülmekte, çocuk kurbağa ile iletişim halinde bir figür sergilemektedir. Çocuk saçlı olmayan bir figür olarak tasarlanmış, gözleri ve kaşları orantısız çizilmiştir. Kurbağa gerçeğe benzer bir şekilde çizilmiş olup suya yansımaya dikkat edilmiştir. Çocuğun şaşkın bir ifadeye sahip olduğu görselden anlaşılmaktadır.

Renk: Doğayı temsil eden görselde doğada yer alan renklere yer verilmiş, uygun

olmayan bir renk seçilmemiştir. Sade çizimler ve mat renk seçimleri kullanılmıştır. Çimlerde kullanılan açık ve koyu yeşil seçimi resme derinlik katmıştır. Işık- gölge ögesine dikkat edilmiş ve kaydırakların gölgelerine yer verilmiştir. Görseller ve görsellerde seçilen renkler göz yormamaktadır, öğrencilerin seviyesine uygundur ve karmaşık değildir.

Boyut: Görselde iki adet kaydırak çizilmiş, büyüklük- küçüklük ilkesine uyulmuştur.

4.1.5. Ağaç Sevgisi Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 9. Ağaç Sevgisi Metnine Ait Görsel

Şekil/Form: Şekil 9’da Ağaç Sevgisi dinleme metnine ait bir görsele yer verilmiştir. Görselde doğada bulunan ağaç, çiçek, çimen, mantar ve gökyüzü gibi unsurlara yer verilmiştir. Görselden hareketle ağaç sevgisi, doğa sevgisi gibi çıkarımlar yapılabilmektedir. Metin için tercih edilen yazı görsele uygun tonlarda seçilmiş, punto ve yazı karakteri olarak doğru tercih edilmiştir.

Çizgi: Ağaç çizimleri ve boyamaları gerçeğe uygun şekilde tasarlanmış ve ışık-gölge uyumu sağlanmıştır.

Renk: Natürel renkler tercih edilerek doğaya uygun bir görsel oluşturulmuştur. Gökyüzü için açık mavi kullanılmış ve güneş ışığını yansıtan tonlara yer verilmiştir. Mantarlar için tercih edilen renkler dikkat çekmekte ve doğada buna benzer renklere sahip olan mantarların bulunduğu bilinmektedir.

Boyut: Büyüklük- küçüklük ilkesine uyulmuş, daha uzakta olan ağaçlar küçük çizilmiş, yakında olan bitki ve ağaçlar büyük çizilmiştir.

4.1.6. Uzay Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 10. Uzay Metnine Ait Görsel 1

Şekil 11. Uzay Metnine Ait Görsel 2

Şekil/Form: Şekil 10 ve Şekil 11’de “Uzay” adlı metne ait resimler yer almaktadır. Metinde görsellerle ilgili kısa bilgilere yer verilmiştir. Görselde Güneş, gezegen ve yıldızlara ait resimler bulunmaktadır. Bu sayfada da kısa bilgilere yer verilmiştir.

Renk: Güneş görseli gerçekte olduğu gibi sarı renkte yapılmış ve öğrencilerin dikkatini çekmek için gülen yüz ifadesine yer verilmiştir. Gezegenlerin renkleri ve boyutları olması gerektiği gibi resmedilmiş fakat Güneş’e göre konumları net değildir. Yıldız görselleri renk ve çizim açısından uygun bulunmuştur. Zemin rengi uzay konusuna uygun olarak koyu mavi seçilmiş, güneşin olduğu kısımlarda açık mavi rengine de yer verilmiştir. Tercih edilen renkler sadedir ve göz yormamaktadır. Zemin rengi diğer görseldeki ile aynı tercih edilmiş ve bütünlük ilkesine uyulduğu görülmüştür.

Çizgi: Kayan yıldızlar olarak bahsedilen kaya parçalarının çizimi yıldıza benzetilmiş, arkasında bıraktıkları ışığa çizimde yer verilmiştir. Şekil 11’de basit bir ay, teleskop ve astronot

görseline yer verilmiş olup fazla detaya inilmemiştir. 1. sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun çizimler tercih edilmiştir. Astronot görselindeki figürün yüz ifadesinin ne anlatmak istediği görselden anlaşılmamaktadır.

Boyut: Şekil 10’da güneş ve gezegen çizimlerinde boyut ögesine uyulmuştur. Şekil 11’de astronot, ay, teleskop görsellerinin çizimlerinde tutarsızlıklar bulunmaktadır.

4.1.7. Bay Yavaş Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 12. Bay Yavaş Adlı Metne Ait Görsel 1

Şekil 13. Bay Yavaş Adlı Metne Ait Görsel 2

Şekil/Form: Şekil 12 ve 13'te yer alan "Bay Yavaş" adlı metinde görseller metnin altında konumlandırılmıştır.

Çizgi: Hayvanlar ve doğa ile ilgili çizimler yapılmış, doğaya ve hayvanlara ait uygun renkler tercih edilmiştir. Şekil 12'de kurbağa ve kaplumbağa görsellerine yer verilmiş, hayvanların yaşam alanlarına uygun olarak göl ve ağaçlardan oluşan doğa resmi tercih edilmiştir. Çizimler karmaşık olmayıp 1. sınıf öğrencisinin seviyesine uygun şekilde basit tercih edilmiştir. Kurbağa ve kaplumbağa görselinden iletişim halinde oldukları anlaşılmaktadır. Kaplumbağa da şaşkın bir yüz ifadesi mevcuttur ve kurbağada ise mutlu bir ifade bulunmaktadır. Bay Yavaş diye adlandırılan kaplumbağa kış uykusundan uyandığı için şaşkındır ve görsel metinle uyumludur.

Renk: Seçilen renkler doğada yer alan renklerle uyumludur. Ağaçlarda farklı tonlamalara yer verilerek tekdüzelikten kaçınılmıştır. Şekil 13' de metnin arkasını da kapsayan büyük bir görsel tercih edilmiş fakat metne denk gelen kısımlar daha beyaz tonlarda seçilerek

metnin okunması kolaylaştırılmak istenmiştir. Bu görselde aynı kaplumbağa resmedilmiş ve karşısında karga görseline de yer verilmiştir. Karga görselinin renkleri ve bir şeyler anlatmak istediği beden dili uygun şekilde tasarlanmıştır. Kaplumbağa görselinin ise beden dili ile kargayı dinlediği bize aktarılmıştır. Doğaya ait ağaç ve çiçek görselleri çizimleri ve renkleri doğaya uygun şekilde tercih edilmiş, ışık-gölge unsuruna dikkat edilmiştir.

Boyut: Görselde kurbağa, kaplumbağa ve karga figürleri birbirlerine yakın boyutlarda çizilmiştir. Hayvan figürlerinin boyutları büyük tercih edilerek ön planda tutulmuştur. Görselde boyut ögesine aykırı bir durum bulunmamaktadır.

4.1.8. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 14. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsel 1

Şekil/Form: Şekil 14'te "Bir Okul Gezisi" adlı metinlerde yer alan resimler bulunmaktadır. Görsele bakarak okul gezisine ait bir metin anlaşılmamaktadır.

Çizgi: Görselde mutlu bir yüz ifadesine sahip bir kız çizimi görülmektedir.

Renk: Arkasında mavi bir ton kullanılmış, ağaç ve banktan oluşan bir doğa resmi tercih

edilmiştir. Görselde kullanılan resmin başlıkla uyumu sağlanmamıştır. Görselde ön planda olan kız çocuğu çiziminde gri, mavi gibi pastel tonlar kullanılmış, saç ve yüzü gerçek insan figüründen biraz farklı yorumlanmıştır.

Boyut: Görselde yer alan kız figüründe boyut ögesine aykırı bir çizim bulunmamaktadır.

Şekil 15. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsel 2

Şekil/Form: Şekil 15'te okul gezisi konusuna daha uygun bir görsel tercih edilmiştir. 4 tane çocuk figürü, bir öğretmen ve iki veli yer almaktadır.

Çizgi: Çocuk figürleri iki kız ve iki erkek öğrenci olarak resmedilmiş, pikniğe hazır öğrenciler olduğu görselden anlaşılmaktadır. Çocukların yüz ifadeleri mutlu, şaşkın ve düşünceli şeklindedir. Ana figürlerin arkasında net olmayan bazı sembol, araç ve levhalar görülmektedir. Arka kısmın bulanık olması figürleri ön plana çıkarmıştır.

Renk: Bu görselde pastel tonlar tercih edilmiştir. Bazı küçük detaylarda canlı renklere de yer verilmiştir. Figürlerin arka kısmında çok açık tonlara yer verilmiştir.

Boyut: Görselde çocuk figürleri, öğretmen ve veli figürlerinden küçük tercih edilerek olması gerektiği gibi aktarılmıştır.

Şekil 16. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsel 3

Çizgi: Şekil 16’ da önceki görselde yer alan kız çocuğunun salıncakta sallanmasına ait bir çizim karşımıza çıkmaktadır. Mutlu bir yüz ifadesine sahip çocuğun eğlendiği anlaşılmaktadır.

Renk: Arka fonda farklı renklerden oluşan gökkuşağını andıran bir tonlama görülmektedir. Kız çocuğunun kıyafetinde canlı renklere yer verilmiştir. Ayakkabısında ise daha pastel ton kullanılmıştır. Canlı renklere yer verilerek doğru tercih yapılmaktadır.

Boyut: Görselde salıncak ve kız figürlerinin boyutları incelendiğinde aykırı bir durum gözlenmemiştir.

Şekil/Form: Görsel sayfanın üst kısmında konumlandırılmıştır. Metin görselin altında yer almaktadır.

Şekil 17. Bir Okul Gezisi Adlı Metne Ait Görsel 4

Şekil/Form: Şekil 17’ de metinden anlaşıldığı üzerine bir kaza resmedilmiştir. Görsel sayfanın üst kısmında yer almaktadır.

Renk: Görselde mavi, koyu mavi ve mor tonları tercih edilmiş, çocuklar şiddet ifadesi içeren bir görselin içinde yer almıştır.

Çizgi: Çocukların gözlerinde korku ve şaşkınlık ifadesi bulunmakta ve bu ifade görselden anlaşılmaktadır. Otobüs, basit bir çizim olarak karşımıza çıkmakta, oran-orantı ilkesine dikkat edilmediği anlaşılmaktadır.

Boyut: Görselde otobüs çiziminin boyutu küçük tercih edilmiş, çocukların çizimleri daha büyük tercih edilmiştir.

4.1.9. Bahar Her Yıl Gelecek Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 18. Bahar Her Yıl Gelecek Adlı Metne Ait Görsel

Çizgi: Şekil 18’de Serbest Okuma Metni’ne ait, doğayı temsil eden çiçek ve hayvan görselleri tercih edilmiştir. Çiçek ve kelebek çizimleri öğrenci seviyesine uygun basit tercih edilmiştir.

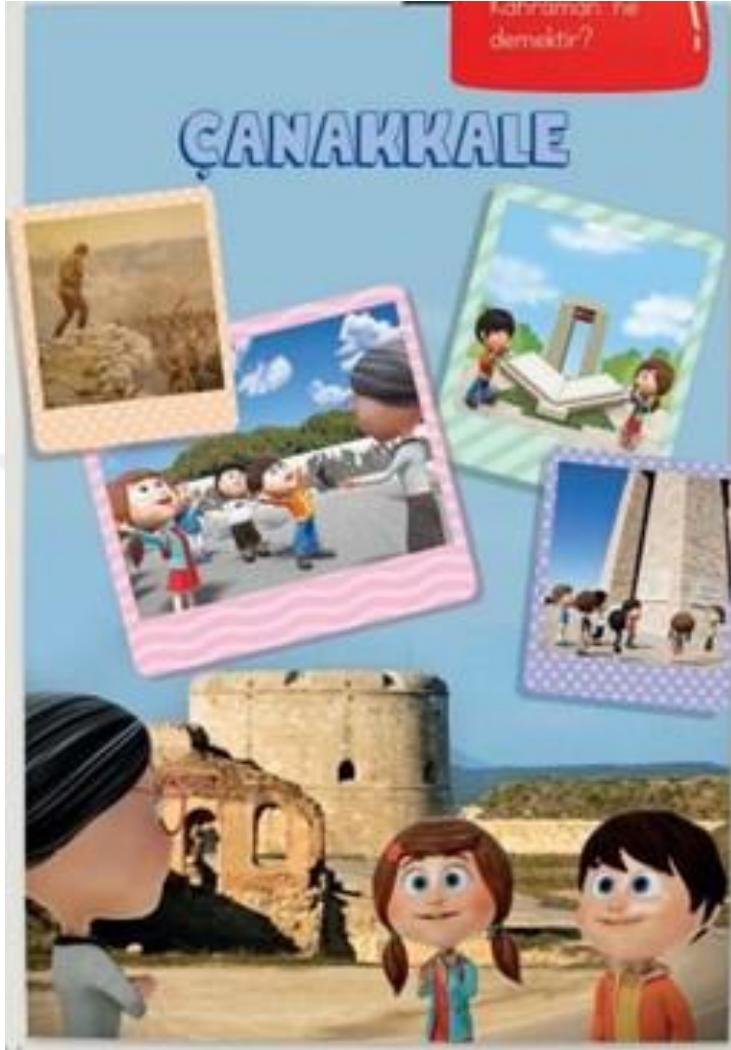
Renk: Bahar görseline ait resimde renk seçimleri doğaya uygundur. Görselde mavi ve yeşil tonlar hâkimdir, renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.

Şekil/Form: Görsel ile şiir bir arada kullanılmış, metin sayfanın ortasında yer almaktadır. Metnin konumu doğru tercih edilmiştir fakat şiirin yazı rengi okumayı güçleştirecek tondadır. Görsel, şiirin başlığını destekler niteliktedir. Metinde bahsi geçen: “Lapa lapa kar yağıyor.” ifadesi kullanılan görselle uyum sağlamamaktadır.

Boyut: Görselde tercih edilen çiçek ve kelebek çizimlerinin boyutları olması gerektiği gibi aktarılmıştır. Boyut ögesine aykırı bir durum söz konusu değildir. Papatyalar farklı boyutlarda tercih edilerek doğada bulunduğu hali ile aktarılmıştır.

4.1.10. Çanakkale Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 19. Çanakkale Adlı Metne Ait Görsel

Şekil/Form: Görsel 19, Çanakkale adlı dinleme metnine ait olmakla birlikte kahramanlık temasını temsil etmektedir. Görseller farklı şekillerde konumlandırılarak dikkat çekmek istenmiştir.

Çizgi: Görsellere bakıldığında Çanakkale'ye ait kahramanlık ifade eden yapılara yer verildiği görülmektedir. Büyük resme bakıldığında bir öğretmen ve iki öğrenci figürleri yer almakta, öğretmenin bir şeyler anlattığı ve öğrencilerin öğretmeni dinlediği görülmektedir. Öğrencilerin biri kız, diğeri erkek olarak tercih edilmiş, kullanılan renkler ve çizimler ilkökul öğrencisine uygun seçilmiştir. Arka fonda tarihi bir yapı resmedilmiş, görsel doğal bir yapı görüntüsü vermektedir. Görselin içinde 4 adet rastgele yerleştirilmiş 4 adet görsel yer almaktadır. Bu küçük görsellerden ilki savaşa ait bir görseldir.

Renk: Atatürk ve askerlerin bulunduğu görsel, renk seçimleri nedeniyle eski bir zamana ait olduğunu göstermektedir. Diğer üç görselde daha canlı renkler seçilmiştir ve günümüze ait bir geziyi temsil ettiği anlaşılmaktadır. Öğretmen ve öğrencilerin Çanakkale gezisi yaptığı görsellerle belirgin bir şekilde yansıtılmıştır. Öğretmen ve öğrencilere ait çizimler ve tercih edilen renkler öğrenci seviyesine uygundur. Görseller ve etrafında tercih edilen çerçeve resimleri öğrencilerin dikkatini çekecek niteliktedir. Arka fon ve yazıda mavi tonların kullanılması sakinliği ve huzuru ifade etmektedir (Url 10).

Boyut: Görselde yer alan çizimlerde boyut ögesine aykırı bir öge yer almamaktadır. Çocuk ve öğretmen figürleri olması gerektiği boyutlarda tercih edilmiş, arka kısımda yer alan tarihi yapı boyutları bulunduğu konumla uyumlu resmedilmiştir. Sayfanın üst kısmında boyut olarak daha küçük tercih edilen görseller daha geri planda tutulmak istenmiştir. Boyut ögesine uygun çizimler tercih edilmiştir.

4.1.11. Atatürk Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 20. Atatürk Adlı Metne Ait Görsel 1

Şekil/Form: Şekil 20’de “Atatürk” metnine ait iki sayfadan oluşan görseller bulunmaktadır. Görsellerle metin bir arada kullanılmıştır. Bu sayfadaki görsel başlık ile uyumlu olmamakla birlikte metnin girişi ile uyum sağlamaktadır. Metinler 1’den 5’e kadar numaralandırılmış ve verilen numaralar okumayı kolaylaştırıcı bir nitelik kazanmıştır. Resimde Atatürk ile ilgili bir görsel bulunmamaktadır. Bu sayfada kitap okuyan iki çocuk görseli yer almaktadır.

Çizgi: Çocuklar çizim niteliği taşımaktadır.

Renk: Seçilen renkler canlı ve dikkat çekicidir. Metnin arka fonunda mavi tonlama yapılmıştır. Başlıkta pembe renk seçimi dikkat çekici bir özelliğe sahiptir. Çocukların oturduğu yerde yeşil bitkilerin kullanılmasının konu ile ilgisi bulunmamakta, sadece görsele renk katmaktadır.

Boyut: Görselde iki çocuk figürü yer almakta ve çizimler boyut ögesiyle uyum sağlamaktadır.

Şekil 21. Atatürk Adlı Metne Ait Görsel 2

Şekil/Form: Resimde aynı çocukların karşılıklı diyalog halinde olduğunu gösteren bir görsel tercih edilmiş, arka fonda duvara asılı bir Atatürk resmi tercih edilmiş ve bu görselde başlıkla uyum sağlanmıştır. Sayfanın alt kısmında bir kutu içinde görsel ve yazı bir arada kullanılmış, Atatürk'ün ölümü ile ilgili görsel verilmiş (Anıtkabir) ve bu görselle ilgili bir açıklamaya yer verilmiştir.

Boyut: Çocuk figürleri daha büyük çizilmiş ve bu figürler ön planda tutulmuştur. Yani çocuk görsellerine vurgu yapılmıştır.

Renk: Arka fonlarda mavi ve koyu pembe renkleri tercih edilmiş, gözü yoran karmaşık görsellere ve renklere yer verilmemiştir. Atatürk resmine ait çerçevede ışık yansıması bulunmaktadır.

Çizgi: Görselde yer alan çocuk figürlerinde baş vücuda göre daha büyük tercih edilmiştir. Duvardaki Atatürk portesi olması gerektiği gibi aktarılmıştır. Sayfanın alt kısmında yer alan Anıtkabir olduğu gibi aktarılmıştır.

4.1.12. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 22. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 1

Şekil/Form: Şekil 22’de “23 Nisan Kutlu Olsun” metnine ait 5 adet farklı sayfalarda bulunan resimler yer almaktadır. Görsel, sayfanın ortasında metnin üst kısmında bulunmaktadır. Çocuklara ait konuşma balonları bulunmaktadır.

Çizgi: Resimde iki çocuk görseli bulunmakta, çocuklar bisiklet sürmekte 23 Nisan ile ilgili söylemleri bulunmaktadır. Çocuk figürlerinin çizimleri ilkökul 1.sınıf öğrencilerinin seviyesine uygundur ve dikkat çekicidir.

Renk: Arka fonda yeşil tonların hâkim olduğu bir doğa resmi yer almaktadır. Görsel sadedir fakat başlıkla uyumlu değildir.

Boyut: Çocuk figürlerinin boyutları birbiri ile uyumlu görünmekte, bisiklet çizimi çocuklara oranla küçük görünmektedir.

Şekil 23. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 2

Şekil/Form: Resimde bir okul ve okulun önünde sıra olmuş öğrenciler resmedilmiştir. 23 Nisan törenini temsil eden bir görsel olduğu metinden de anlaşılmaktadır. Görsel sayfanın üst kısmında yer almaktadır.

Çizgi: Okul görseli, önünde yer alan bayrak resmi ve Atatürk büstü gerçekte olduğu gibi aktarılmıştır.

Renk: Renk seçimlerinde pastel tonlar tercih edilmiştir. Bayrak ve Atatürk büstü olması gerektiği renklerde tercih edilmiştir.

Boyut: Görselde okul büyük tercih edilmiş, çocuk ve öğretmen figürleri daha küçük tercih edilmiştir. Bayrak görselinin boyutu orantılı büyüklükte tercih edilmiştir. Öğretmen figürü öğrencilerden daha büyük çizilerek boyut ögesine uygun tasarlanmıştır. Okulun önünde yer alan öğretmen figürü ise uzakta olduğu için daha küçük tercih edilmiştir. Okul ve öğrencilerin çizimi büyüklük-küçüklük ilkesine uygundur.

Şekil 24. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 3

Renk: Görselde canlı ve dikkat çekici renkler kullanılmış, çocuklarla dedenin iletişim halinde olduğu görsele bakılarak anlaşılmaktadır.

Çizgi: Çizim olarak tercih edilen figürlerde gerçeğe aykırı bir durum yer almamaktadır.

Şekil/Form: Resimde diyalog halinde olan çocuk ve dede figürlerine yer verilmiş, görsellerle yazı bir arada konuşma balonu kullanılarak tercih edilmiştir. Arka fonda bir yapı ve yapıda asılı bir bayrak dikkat çekmekte ve bayrak görseli ile metin uyumu sağlanmaktadır.

Boyut: Görselde dede figürü ve çocuk figürlerine bakıldığında olması gerektiği gibi dede figürü daha büyük tercih edilmiştir. Fakat çocukların baş kısmı orantısız bir büyüklükte çizilerek hata yapılmıştır.

Şekil 25. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 4

Çizgi: Görseldeki çizimin TBMM'ye ait bir görsel olduğu anlaşılmaktadır ve metin de bunu desteklemektedir.

Şekil/Form: Resimde sayfa iki parça şeklinde görülmekte, sayfanın üst kısmında görselin içinde farklı bir görsel yer almaktadır. Dedenin çocuklara verdiği bilgiye ait görsel bir bulut simgesinin içine yerleştirilmiştir. Sayfanın alt kısmında yer alan kutu ise bilgi verme

amaçlı kullanılmış ve kutunun sağ tarafında çocuk figürleri sol tarafta ise bilgi yer almaktadır. Çocuk figürleri ve ellerinde bayrak bulunması konuyu yansıtan niteliktedir.

Renk: Meclis görselinde tercih edilen renkler gerçekte olduğu tonlarda tercih edilmiştir. Figürlerde ve kıyafetlerde canlı tonlar tercih edilerek dikkat çekici bir özellik kazandırılmıştır. Bayrak görselinde gerçeği gibi kırmızı beyaz renkler tercih edilmiştir.

Boyut: Görselde meclise ait resim küçük boyutta tercih edilmiş fakat farklı bir konumda olduğu için boyut ögesine aykırı bulunmamıştır. Metnin yanına yerleştirilen çocuk ve dede figürlerinin boyutları meclisten daha büyük gibi görünse de ön planda tutulmak amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 26. 23 Nisan Kutlu Olsun Adlı Metne Ait Görsel 5

Şekil/Form: Resimde sayfanın üst kısmında bir bayrak görseli yer almaktadır. Sayfanın altında sağ tarafta bir şiir yer almakta, sol tarafında ise ellerinde bayrak bulunan çocuk görselleri bulunmaktadır. Sayfanın üst kısmında bulunan bayrak görselinden yükseklerde dalgalandığı bir anlam çıkarılabilmektedir.

Renk: Arka fonu gökyüzünü temsil etmektedir. Görseller ve görsellere ait renk seçimleri gerçekte olduğu gibi tercih edilmiştir.

Çizgi: Çocuk figürlerinde bayram sevinci görülmektedir.

Boyut: Görselde sayfanın üst kısmına yerleştirilen bayrak resmi büyük boyutta tercih edilerek dikkat çekmek amaçlanmıştır. Çocuk figürleri metnin yanına yerleştirildiği için daha küçük boyutlarda tercih edilmiştir

4.1.13. Dedemin Madalyası Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 27. Dedemin Madalyası Adlı Metne Ait Görsel 1

Şekil/Form: Şekil 27’de “Dedemin Madalyası” adlı metne ait resimler yer almaktadır. Görsellerin konumlandırılması farklı sayfalarda farklı şekilde tercih edilmiştir. Şekil 13’te metin sayfanın alt tarafında yer almakta görsel ve başlık sayfanın üst kısmında yer almaktadır.

Çizgi: Görselde bir çocuk ve bir dede figürü resmedilmiştir. Dede görselinde asker kıyafetleri bulunmakta ve metin bu konu ile ilgili aktarılmaktadır. Görsellerde çizimler tercih edilmiştir. Çocuk ile dedenin iletişim halinde olduğu görselden anlaşılmaktadır.

Renk: Gerçeğe uygun renk seçimleri yapılmıştır. Tercih edilen renkler göz yormamaktadır.

Boyut: Çocuk ve dede figürlerinin boyutları gerçeği yansıtacak niteliktedir. Dede figürü, çocuk figüründen büyük tercih edilmiştir

Şekil 28. Dedemin Madalyası Adlı Metne Ait Görsel 2

Şekil/Form: Şekil 28'de sayfanın üst kısmında yer alan görselin savaşa ait olduğu görülmektedir.

Çizgi: Görsel basit bir çizim niteliğindedir. Savaşa ait bazı eşyalara da yer verilmiştir. Aynı sayfada metnin sağ alt tarafında yer alan görselin dede figürüne ait olduğu bilinmekte, asker üniforması ve üzgün yüz ifadesi savaşa ait bir anıdan bahsedildiğini göstermektedir. Kadın figürü için tercih edilen kıyafet eski zamanlara ait olduğunu göstermektedir. Metnin içeriği de bu görselleri desteklemektedir.

Renk: Renkler ve kıyafetler gerçeğe uygun resmedilmiştir. Yeşil ve kahverengi tonların hâkim olduğu resimlerin savaşa ait olduğu izlenimi vermektedir. Işık- gölge tercihindan kadın ve erkeğin farklı konumlarda oldukları anlaşılmaktadır.

Boyut: Görselde birbirinden farklı üç karakter resmedilmiş, sayfanın üst kısmında yer alan görseller birbirine yakın boyutlarda tercih edilmiştir. Sayfanın alt kısmında yer alan figür daha büyük boyutlarda tercih edilmiştir. Boyut ögesine aykırı bir durum görülmemektedir

Şekil 29. Dedemin Madalyası Adlı Metne Ait Görsel 3

Şekil/Form: Şekil 29'da üç adet görsele yer verilmiş, görsellerin ikisi sayfanın alt kısmında konumlandırılmış, bir tanesi de sağ ortada yer almıştır.

Çizgi: Metinle görsellerin iç içe bulunduğu bu sayfada ortada yer alan görselde dede ile çocuk görselinin iletişim halinde olduğu anlaşılmaktadır. Sağ taraftaki görselde ise dede ve çocuk figürünün asker selamı verdikleri görülmektedir. Sayfanın altında yer alan diğer görsellere bakıldığında sol taraftaki görselin 23 Nisan'la ilgili bir törene ait olduğu görülmektedir. Görselde dede ve çocuk figürleri yer almakta, 23 Nisan kutlamalarına ait süslemeler göze çarpmaktadır.

Renk: Arka fonda mavi tonlama tercih edilmiştir. Görsel çizimleri ve kullanılan renk seçimleri öğrenci seviyesine uygundur ve gerçekte olması gerektiği gibidir. Görseller metne uygun seçilmiş, renkler ve tonlamalar konusunda bir soruna rastlanmamıştır.

Boyut: Görseller metinle bir arada kullanıldığı için küçük tercih edilmiştir. Dede ve çocuk figürlerinin boyutları olması gerektiği gibi resmedilmiştir.

4.1.14. Atatürk Ne Demek? Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 30. Atatürk Ne Demek? Adlı Metne Ait Görsel

Şekil/Form: Şekil 30'da Atatürk Ne Demek? adlı bir serbest okuma metni yer almaktadır. Metin ortada yer almakta, görseller metnin etrafında düzenli bir şekilde konumlandırılmıştır. Fotoğrafların konumlandırılması doğru tercih edilmiş, öğrencinin dikkatini dağıtacak şekilde değildir. Metinde görsellerin tamamını açıklayacak ve anlatacak ifadeler bulunmamaktadır. Çünkü metin şiir türündedir.

Renk: Arka fonda gri renk seçilmiş, metnin arkasında bej tonları kullanılmış ve okuma daha kolay hale getirilmiştir.

Çizgi: Görsellere bakıldığında Atatürk’e ait fotoğraflar yer almaktadır. Görseller metinle uyumludur ve gerçek fotoğraflardan oluşmaktadır.

Boyut: Görselde şiir olarak tercih edilen metin sayfanın ortasına yerleştirilmiş ve resimler metnin çevresine yerleştirildiği için daha küçük boyutlarda tercih edilmiştir.

4.1.15. Kalın Camlı, Mavi Saplı Adlı Metne Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 31. Kalın Camlı, Mavi Saplı Adlı Metne Ait Görsel

Şekil/Form: Şekil 31’de bir dinleme metnine ait resimler bulunmaktadır. Metnin yer almadığı sayfada görseller büyük ve fazla boşluk kalmayacak şekilde yerleştirilmiştir.

Çizgi: Sayfanın üst kısmında yatağına uzanmış ve düşünen bir kız çocuğu figürüne ait bir görsel bulunmaktadır. Kız görselinde bulunan gözlük ve başlıkta yer alan ifade metnin

içeriğini tahmin etmeye yardımcı olmaktadır. Kız görselinin çizimi ve renk seçimleri öğrenci seviyesine uygundur. Sayfanın alt kısmında ise bir kutu içine yerleştirilen ev, evin önünde yer alan bir ağaç, ağaçta bulunan bir kedi ve evin balkonunda yer alan bir kuş görseli bulunmaktadır. Basit çizimlerden oluşan görselde güneş ışığına ait olduğu varsayılan yansıma dikkat çekmektedir. Ev görselinde çizim hataları yer almaktadır.

Renk: Mat renklerin tercih edildiği resimde ağaç olması gerektiği gibi yeşil tercih edilmiştir. Kız figürü daha ön planda yer almakta seçilen renklerin canlı renkler olması görsel dikkat çekici nitelik kazandırmıştır. Arka fonda açık tonlar tercih edilmesi çocuk figürünün ön plana çıkarılmasına katkıda bulunmuştur.

Boyut: Görseldeki unsurların boyutları büyüklük- küçüklük ilkesine uymaktadır.

4.1.16. Ekranza Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 32. Ekranza Adlı Metne Ait Görsel 1

Şekil/Form: Şekil 32’ de “Ekranza” metnine ait resimler bulunmaktadır. Görselde çocuk odasına ait bir çizim olduğu görülmekte ve sayfanın üst kısmında yer almaktadır. Görsel metne oranla çok yer kaplamaktadır.

Renk: Görsel ve başlık dikkat çekici renklerden oluşmakta, dört renkten fazla renk kullanıldığı için karışıklığa da sebep olabilmektedir.

Çizgi: Çizimlerde oran-orantı ilkesine uyulmadığı, basit çizimler tercih edildiği görülmektedir. Ranza resminin kenar kısmına ekran görseli çizilmesi metinle ilgili ipuçları vermektedir. Zemin, halı çizimlerinde de simetri hatası bulunmaktadır. Çocuk görselleri gerçeğe uygun çizilmiştir. Aynı sayfanın sağ alt köşesinde metinde de belirtildiği gibi robot köpek görseli yer almaktadır. Robot köpek çizimi ve renkleri çocukların seviyesine uygun ve dikkat çekici tercih edilmiştir.

Boyut: Odadaki pencerenin çiziminin büyüklük- küçüklük ilkesine aykırı olduğu görülmekte, olması gerekenden küçüktür.

Şekil 33. Ekranza Adlı Metne Ait Görsel 2

Şekil/Form: Şekil 33'te sayfanın üst ve sağ alt kısımda iki farklı görsel yer almaktadır. Sayfanın sağ alt kısmına yerleştirilen görsel konum olarak doğru yerleştirilmiştir. Bu görselde de çocuklar ekran karşısında oyun oynamaktadır.

Çizgi: Sayfanın üst tarafına yerleştirilen görselde iki çocuk figürü oyun oynamaktadır. Çocukların karşısında büyük ekranlar bulunmaktadır. Çocuk figürleri ve bilgisayar görselleri basit bir çizimdir ve öğrenci seviyesine uygundur. Masa görselinin ayak kısmında çizim hataları yer almaktadır.

Renk: Görselde yeşil tonlara ağırlık verilmiş, fazla sayıda renk kullanılmadığından görsel göz yormamaktadır.

Boyut: Görselde çocuk figürleri, masa ve ekran boyutları orantılı çizilmiş olup boyut ögesine uyum sağlamaktadır.

Şekil 34. Ekranza Adlı Metne Ait Görsel 3

Şekil/Form: Şekil 34'te iki farklı görsel karşımıza çıkmaktadır. Görsellerden biri sayfanın üst kısmında diğeri sayfanın alt kısmında yer almaktadır.

Çizgi: Sayfanın üst kısmına yerleştirilen görselde çocuk figürleri yer almakta, metinde köyden bahsedilmektedir. Fakat görsel, köy görüntüsünü yansıtamamaktadır. Camdan dışarı bakıldığında çoban ve otlatıldığı hayvanlar bulunmakta fakat bu çizimlerden zor anlaşılmaktadır. Arka kısımda yer alan çocuğun sıkıldığını yüz ifadesinden anlaşılmaktadır. Çocukların yerde oturması köy ortamını yansıtmaktadır. Sayfanın alt kısmında yer alan görselde çocuklar ve metinden de anlaşıldığı gibi dedeleri bir arada bulunmaktadır. Görselde yatmak üzere oldukları ve dedelerinin bir şeyler anlattığı anlaşılmaktadır. Görsel ve çizimlerde herhangi bir yanlışlık görülmemektedir.

Renk: Çocuk figürlerinin gölgelerine yer verilmesi, ışık-gölge kuralına uyulduğunu göstermektedir. Canlı renklerin tercih edilmesi küçük yaş grubu için daha dikkat çekici olduğundan doğru tercih edildiği görülmektedir.

Boyut: Görselde dede ve çocuk figürleri farklı boyutlarda çizilerek gerçekte olduğu gibi resmedilmiştir.

Şekil 35. Ekranza Adlı Metne Ait Görsel 4

Şekil/Form: Şekil 35’te iki farklı görsel bulunmaktadır. Sayfanın üst tarafına ve sol alt tarafına yerleştirilen görseller metinle bir aradadır.

Renk: Metnin arka fonunda ise sarı tonlama yapılmıştır. Yapılan tonlamanın okumayı zorlaştıran bir etkisi bulunmamaktadır.

Çizgi: Sayfanın üst kısmında yer alan görselde çocukların köyde oldukları ev çizimlerinden ve ağaçların fazlalığından anlaşılmakta, metin de bunu desteklemektedir. Çocukların köpekle ilgilendikleri ve mutlu oldukları görselden anlaşılmaktadır. Manzara resmini anlatan bu görselde çizimler ve renkler gerçeğe yakın tercih edilmiştir. Sayfanın sol alt kısmında yer alan görsel konum olarak doğrudur ve çocukların köpekle oynadığını anlatmaktadır.

Boyut: Arka fonda köy evleri bulunmakta ve çizimlerde büyüklük- küçüklük ilkesine uyulmadığı görülmektedir. Çocukla ev aynı boyutta çizilerek hata yapılmıştır

4.1.17. Başıma İcat Çıkardım! Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 36. Başıma İcat Çıkardım! Adlı Metne Ait Görsel 1

Şekil/Form: Şekil 36’da “Başıma İcat Çıkardım!” metnine ait resimler yer almaktadır. Görseller metnin etrafına dağılmış şekilde konumlandırılmıştır. Metnin etrafındaki görsellere bakılarak metnin içeriğinin tahmin edilmesi istenmektedir. Metnin sağ ve sol tarafında bulunan görsellerin teknolojik aletlerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Renk: Metnin arka fonunda mavi ton kullanılmıştır. Arka fonun renkli olması okumayı zorlaştırmaktadır. Mavi tonlarının sakinleştirici etkisi olsa da fazla kullanılmış olması göz yormaktadır.

Çizgi: Metnin alt kısmında yer alan görselde İstanbul ve Kız Kulesine benzer bir resim görülmektedir. Fakat görsel karışık ve anlamayı zorlaştıracak niteliktedir. Metnin ilk bölümünde bu görselle ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Sağ ve sol kenarda tercih edilen teknolojik ürün görselleri başlık ve metinle ilişkilidir.

Boyut: Görselde yer alan öğeler küçük çizilerek yazı ön plana çıkarılmıştır. Kız kulesi evlerden daha büyük çizilerek ön plana çıkarılmıştır.

Şekil 37. Başıma İcat Çıkardım! Adlı Metne Ait Görsel 2

Şekil/Form: Görsel sayfanın alt kısmında bulunmaktadır.

Çizgi: Görsele bakıldığında İstanbul ve Galata Kulesine ait bir resim olduğu anlaşılmaktadır. Galata kulesinin etrafında yer alan ev çizimleri gerçekte olduğu gibi karmaşık bir görünümündedir. Deniz ve gökyüzü olması gerektiği gibi aktarılmıştır. Metinde bahsedilen ilk uçuş denemesi görselden anlaşılmaktadır. Yine metinde bahsedilen cetvel görseli de sayfanın sağ ortasında gösterilmiştir.

Renk: Görselde metnin arkasında mavi ton kullanılmıştır. Fakat bu ton okumayı zorlaştırmaması için deniz ve gökyüzünden daha açık bir tonda seçilmiştir. Görsellerde seçilen renkler gerçekte olması gerektiği gibidir.

Boyut: Görselde yer alan Galata Kulesi çevresindeki evlerden daha büyük çizilerek gerçeği yansıtmış ve boyut ögesine uygun resmedilmiştir

4.1.18. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsellerin İncelenmesi

Şekil 38. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsel 1

Şekil/Form: Şekil 38’ de “İbni Sina” adlı metne ait resimler yer almaktadır. Görsellerin ağırlıkta olduğu yazının az olduğu bir metin tercih edilmiştir. Metne ait üç resim yer almaktadır. Sağ üst köşede bir kız figürü yer almaktadır.

Çizgi: Araştırma yaptığı ve bilgi verdiği görselden ve metinden anlaşılmaktadır. Sayfanın üst tarafında yer alan çizimin İbni Sina'ya ait olduğu anlaşılmaktadır. Çizim, kıyafet ve renk seçimlerinin eski zamanlara ait bir görüntüye ait olduğu söylenebilir. Sayfanın sol alt kısmında yer alan görselde araştırma yapan bir çocuk figürü görülmektedir. Görselin üst ve alt kısmında açıklayıcı kısa metinler yer almaktadır. Sayfanın sağ alt kısmında aynı çocuk figürünün öğretmeni ile iletişim halinde olduğu anlaşılmaktadır. Kısa metinlere bakıldığında ise öğretmene soru sorduğu görülmektedir. Öğretmen ve çocuk figürünün çizimi ve tercih edilen renkler amaca uygundur. Ayrıca görseldeki figürlerin iletişim halinde oldukları yüz ifadeleri ile yansıtılmıştır.

Renk: Seçilen renk tonlarının mat tercih edilmesi eski zaman izlenimi vermektedir. Sol üstte yer alan görselde pencereden ışık yansıması ışık-gölge uyumu sağlamaktadır.

Boyut: Sayfada 3 farklı görsel yer almış ve görseller farklı boyutlarda tercih edilmiştir. Çocuk ile öğretmen figürlerinin boyutları olması gerektiği gibi aktarılmıştır

Şekil 39. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsel 2

Şekil/Form: Görselde üç resim bulunmaktadır. Sayfanın üst kısmında bir tane, alt kısmında ise iki tane görsel yan yana konumlandırılmıştır. Üst kısmında yer alan 1.görselin üst tarafında, alt kısmında yer alan 2.ve 3.görselin alt tarafında kısa açıklamalara yer verilmiştir. Üst kısmında yer alan görselde bir öğretmen ve onu dinleyen öğrenciler yer almaktadır. Çizimler ve kıyafet eski döneme ait olduğunu göstermektedir. Öğretmenin bir şeyler anlattığı vücut hareketlerinden belli olmaktadır.

Çizgi: Arka fonda daha mat renkler seçilmesi ve insan figürlerinin gölge şeklinde resmedilmesi öğretmen ve öğrenci figürlerini ön plana çıkarmıştır. Sayfanın sol alt kısmında yer alan görselde öğrencinin bir şeyleri anlamakta güçlük çektiği anlaşılmaktadır ve alt kısmında yer alan açıklama bu durumu desteklemektedir.

Renk: Görselde seçilen renkler ve tasarım bahsi geçen döneme uygundur. Sağ altta yer alan görselde benzer şekilde verilen açıklamayı destekler niteliktedir.

Boyut: Figür ön planda olacak şekilde uygun boyutta tercih edilmiştir. Yüz ifadesi ile açıklama uyum sağlamaktadır.

Şekil 40. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsel 3

Şekil/Form: Şekil 40'ta dört bölüm halinde resimler bulunmaktadır. Sayfanın üst bölümünde yer alan 1.görselde doğaya ait imgeler yer almakta, çocuk ve kedi figürü ön planda tutulmaktadır. Görselin üst kısmında bazı açıklamalar yer almaktadır.

Renk: Görselde de mat renkler kullanılması döneme ait bir izlenim oluşturmaktadır. Sayfanın orta kısmında yer alan görselde çocuk ve kedi figürlerinin bir kuyu gördükleri ve o yana baktıkları görülmektedir. Görselde yer alan kuyu çizimi ve renklendirilmesi gerçeğe yakındır. Kuyu etrafına ıslak bir görüntü verilmesi doğal bir görünüm sağlamaktadır.

Çizgi: Sayfanın sol alt kısmında yer alan resimde çocuğun kuyudan su çıkarırken yaşadığı zorluk resmedilmiştir. Çocuk figürünün yüz ifadesinden zorlandığı anlaşılmaktadır. Kedi görselinin de yüz ifadesinden umutsuz olduğu belli olmaktadır. Bu çizimler doğal bir görüntü vermektedir. Sağ alt kısımda yer alan resimde ise kuyudan su çıkardıkları, çocuk ve kedi figürünün mutlu oldukları anlaşılmaktadır.

Boyut: Görsellerde çizimi yapılan çocuk ve kedi figürlerinin boyutları uygun tercih edilmiştir. Kuyu ve kova çizimlerinde kova kuyudan küçük resmedilmiştir. Boyut ögesine aykırı bir durum söz konusu değildir.

Şekil 41. İbni Sina Adlı Metne Ait Görsel 4

Şekil/Form: Şekil 41'e bakıldığında sayfanın üst kısmında, ortasında ve sayfanın alt kısmında farklı resimlere yer verilmiştir ve resimlerle ilgili kısa açıklamalar bulunmaktadır.

Çizgi: Sayfanın üst kısmında yer alan resimde çocuk figürünün şaşkın olduğu yüz ifadesi ile aktarılmıştır. Kuyuya daha yakından baktıkları ve bir şeylerin dikkatlerini çektiği anlaşılmaktadır. Açıklama kısmına bakıldığında neye şaşırdıkları daha net anlaşılmaktadır. Sayfanın ortasında yer alan görselde olayı aktarmaya çalışan kız görseli bulunmakta ve yanında çocuk ve kedi figürlerinin heyecanla koştuklarını ifade eden bir görsele yer verilmiştir. Sayfanın alt kısmında yer alan resimde ise çocuk figürünün mutlu olduğu ve arkadaşlarına bir şeyler söylediği anlaşılmaktadır. Çizimler ve görseller önceki resimlerle ve kısa açıklamalarla uyum sağlamaktadır.

Renk: Renk seçimleri ile eski döneme ait bir izlenim bırakmaktadır. Canlı renkler yerine daha mat renk seçimleri konu ile uyumludur. Arka fonda önceki görsellerle aynı fon kullanılmıştır.

Boyut: Görselde insan figürleri aynı boyutta çizilmiş, kedi figürü olması gerektiği gibi daha küçük resmedilmiştir. Bu görselde boyut ögesi dikkate alınmıştır.

4.2. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kapak Tasarımının İncelenmesi

Şekil 42. MEB Türkçe Ders Kitabı Kapak Sayfası

Renk: Görselde zeminde koyu mavi renk tercih edilmiş, fon rengine zıtlık oluşturacak sarı yazı rengi seçilmiştir. Koyu mavi fon seçilmesi geceyi andıran bir görüntü olduğu izlenimi vermiştir. Sayfanın alt kısmında daha açık tonlar tercih edilmiştir. Bu kısımda yeşil, mavi, turuncu gibi daha canlı renkler tercih edilmiş ve dikkat çekici bir görüntü elde edilmiştir. Çocuk figürlerinde kahverengi saç tercih edilerek doğal bir görüntü sağlanmıştır.

Çizgi: Görselde düz ve yuvarlak çizgiler tercih edilmiştir. Kitaplara farklı çizimlerle düzensiz bir görüntü verilmiştir. Yıldız görsellerinde çizim küçük olduğu için belli belirsiz çizgiler tercih edilmiştir.

Şekil/ Form: Görsel sayfanın alt kısmında yer almaktadır. Çocuk figürleri ellerinde ders kitabını tutmakta ve çocuklar mutlu bir yüz ifadesine sahip görünmektedir.

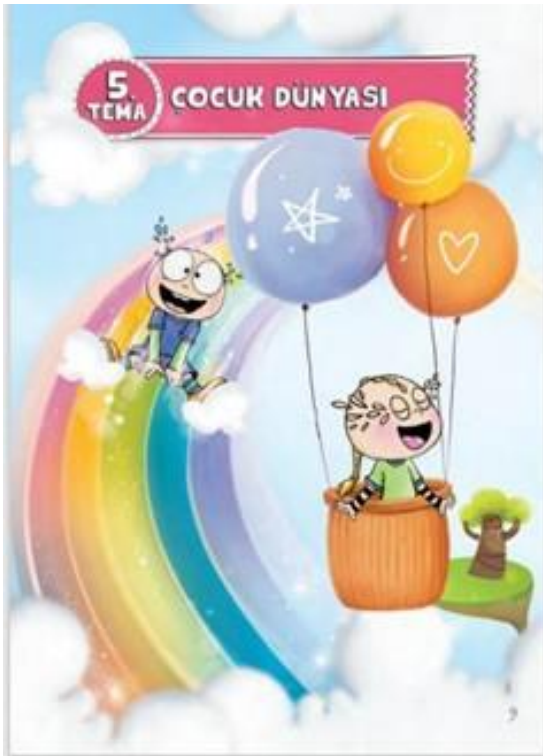
Boyut: Görselde elinde kitap bulunan çocuk figürleri daha büyük çizilerek ön planda tutulmuştur. Çocukların arkasında bulunan kitap ve balon görsellerinin boyutları daha küçük tercih edilmiştir. Boyut ögesine dikkat edilmiştir.

4.3. Ünite ve Konu Başlarında Kullanılan Görsellerin İncelenmesi

Bu bölümde Türkçe ders kitabında yer alan 4 adet temaya ait görseller incelenmiştir.

4.3.1. Çocuk Dünyası Adlı Temaya Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 43. Çocuk Dünyası Temasına Ait Görsel

Şekil/Form: Görselde yer alan çocuk figürleri ile tema adı uyumludur. Çocuk Dünyası teması için eğlenen çocuk figürleri tercih edilmiştir.

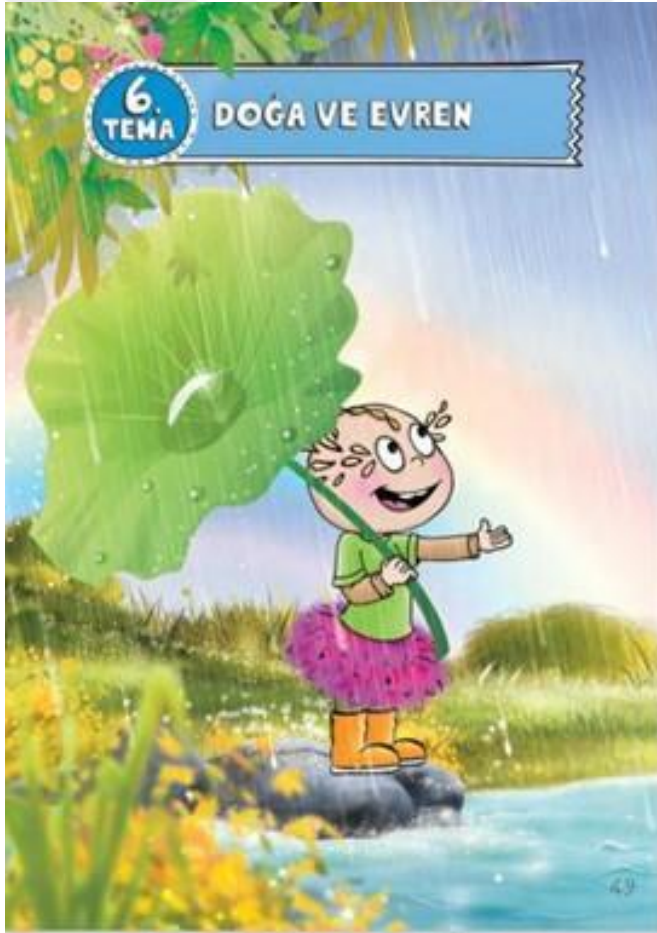
Renk: Görselde tercih edilen renkler dikkat çekici canlı renklerden oluşmaktadır. Görseller hitap ettiği yaş grubuna uygundur.

Çizgi: Oyun çağındaki olan çocukların eğlenmelerini sağlayacak oyun ve balon çizimlerinin tercih edilmesi dikkat çekici niteliktedir.

Boyut: Görselde boyut ögesi göz ardı edilerek eğlenceli ve dikkat çekici bir çizim tercih edilmiştir.

4.3.2. Doğa ve Evren Adlı Temaya Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 44. Doğa ve Evren Temasına Ait Görsel

Şekil/Form: Görsel 44'te tercih edilen doğa, yağmur çizimleri temayı yansıtmak şekilde tercih edilmiştir. Görsel sayfayı kaplayacak şekilde yerleştirilmiştir.

Çizgi: Çocuk figürü doğa ile mutlu bir yüz ifadesi ile resmedilmiştir. Doğaya ait göl, ağaç çimen ve kaya parçaları doğaya uygun şekilde tercih edilmiştir.

Renk: Görselde doğaya uygun pastel tonlar tercih edilmiştir. Yeşil ve mavi tonların hâkim olduğu görsel çocukların seviyesine uygun tasarlanmıştır.

Boyut: Görselde doğaya ait unsurlar olması gereken boyutlarda tercih edilmiştir. Kız görseli büyük boyutta tercih edilerek ön planda tutulmuştur

4.3.3. Milli Mücadele ve Atatürk Adlı Temaya Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 45. Milli Mücadele ve Atatürk Temasına Ait Görsel

Şekil/Form: Görselde tercih edilen Atatürk, savaş, bayrak, asker gibi figürlerin tercih edilmesi tema adı ile uyumludur.

Çizgi: Milli Mücadele dönemini anlatan temaya uygun çizimlere yer verilmiştir. Biri kız biri erkek iki çocuk figürü çizilmiştir. Çocuklarda daha belirgin çizgiler tercih edilmiştir. Arka fonda tercih edilen resimlerde yağlı boya resmi izlenimi verilmiştir.

Renk: Görselde çocuk figürlerinin daha canlı tonlarda tercih edilmesi günümüze ait bir görüntü, arka kısımda yer alan Atatürk, askerler ve diğer figürlerde daha mat tonlar tercih edilmesi geçmişe ait bir görüntü olduğunu göstermektedir. Görselde çocukların gölge detayına da yer verilmiştir.

Boyut: Ön planda bulunan çocuk figürleri aynı boyutlarda tercih edilmiştir. Arka kısımda yer alan görselde asker, at, bayrak çizimlerinde boyut ögesine dikkat edilmiştir. Askerlerin arkasında yer alan oyun oynayan insan figürlerinde daha küçük boyutlar tercih edilmiştir.

4.3.4. Bilim ve Teknoloji Adlı Temaya Ait Görselin İncelenmesi

Şekil 46. Bilim ve Teknoloji Temasına Ait Görsel

Şekil/Form: Görselde deney tüpü, önlük, gözlük gibi laboratuvar ortamlarında kullanılan çizimler tercih edilmesi tema ismiyle uyum göstermektedir. Görselin en altında yer alan küçük robotlar teknoloji kavramını temsil etmektedir.

Renk: Görselde mavi ve beyaz tonların tercih edilmesi rahatlatıcı bir özellik göstermektedir. Beyaz önlük gerçekte olduğu gibi aktarılmıştır. Kitaplarda ve robotlarda farklı renklere yer verilmesi dikkat çekici bir özelliğe sahiptir.

Çizgi: Görselde belirgin çizgiler tercih edilmiştir. Farklı çizimlerin tercih edildiği robotlar dikkat çekici niteliktedir. Görselde hem düz hem yuvarlak çizgiler tercih edilmiştir.

Boyut: Görselde çocuk figürleri yakın boyutlarda resmedilmiştir. Kitap görsellerinde farklı boyutlar tercih edilmiştir

4.4. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Görsellerinin Tasarım Öğeleri Açısından Değerlendirilmesi

Birinci sınıf Türkçe ders kitabında 43 adet görselin tasarım öğeleri açısından değerlendirilmesine ait bulgular Tablo 1’ deki gibidir.

Tablo 1. Türkçe Ders Kitabının Görsellerinin İncelenmesine İlişkin Elde Edilen Değerler

	Renk	Boyut	Şekil/Form	Çizgi
Şekil-4	+	+	+	
Şekil-5	+	+	+	
Şekil-6	+	+	+	
Şekil-7	+	+	+	+
Şekil-8	+	+	+	
Şekil-9	+	+	+	+
Şekil-10	+	+	+	+
Şekil-11	+	+	+	
Şekil-12	+	+	+	+
Şekil-13	+	+	+	+
Şekil-14	+	+	+	+
Şekil-15	+	+	+	+
Şekil-16	+	+	+	+
Şekil-17	+	+	+	
Şekil-18	+	+	+	+
Şekil-19	+	+	+	+
Şekil-20	+	+	+	+
Şekil-21	+	+	+	+
Şekil-22	+	+	+	+
Şekil-23	+	+	+	+
Şekil-24	+	+	+	+
Şekil-25	+	+	+	+
Şekil-26	+	+	+	+
Şekil-27	+	+	+	+
Şekil-28	+	+	+	+
Şekil-29	+	+	+	+
Şekil-30	+	+	+	+
Şekil-31	+	+	+	
Şekil-32	+	+	+	
Şekil-33	+	+	+	
Şekil-34	+	+	+	
Şekil-35	+	+	+	
Şekil-36	+	+	+	+
Şekil-37	+	+	+	+
Şekil-38	+	+	+	+
Şekil-39	+	+	+	+
Şekil-40	+	+	+	+
Şekil-41	+	+	+	+
Şekil-42	+	+	+	+

	Renk	Boyut	Şekil/Form	Çizgi
Şekil-43	+	+	+	+
Şekil-44	+	+	+	+
Şekil-45	+	+	+	+
Şekil-46	+	+	+	+
f	42	39	38	32

Tablo 1’ e göre “renk” ögesine ait görseller incelendiğinde 42 adet görselde renk tasarım ögesine uyum sağlandığı görülmektedir. Renk ögesine uyum sağlamayan bir adet görsel bulunmaktadır. Görsellerde kullanılan renkler öğrencilerin seviyesine uygun tercih edilmiştir.

“Boyut” ögesine ait görseller incelendiğinde 39 adet görsel uygun bulunmuştur. “Şekil/Form” ögesine ait görsellerde ise 38 adet görsel tasarım ögesinin özelliklerine uygun resmedilmiştir.

“Çizgi” ögesine bakıldığında 32 adet görsel uygun bulunmuştur

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA

Ders kitaplarında okuyucuya aktarılmak istenen bilgi ve içerikler için çeşitli görseller kullanılmaktadır (Şahin, 2014). Derslere göre değişkenlik gösteren bu görsel içeriklere bakıldığında Türkçe dersi için resim, fotoğraf ve karikatür ağırlık kazanmaktadır. 1.sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde görsel içeriklere yeterince yer verildiği görülmekte, bazı metinlerde birden fazla görsel kullanıldığı da anlaşılmaktadır. Ayrıca ders kitaplarında yer verilen görsellerin öğretim programına uygun seçilmesi de bir gerekliliktir (Şahin, 2014). 1.sınıf Türkçe ders kitabında seçilen tema ve metinlerin öğretim programına uygun olarak kullanılmıştır.

Ders kitapları hazırlanırken seçilen renklerin psikolojik yansımaları da düşünülmelidir (Uçar, 2017). İncelenen kitapta mavi tonlara ağırlık verilmesi öğrencilerde sakinlik ve huzur sağlayacağından olumlu psikolojik etkiden bahsedilebilir. Uçar (2017) çalışmasında öğretmenlerin “görsel öğelerin renkli olması” seçeneğinin daha fazla tercih edildiğini vurgulamıştır ve bunu daha önce yapılan çalışmaların da desteklediği görülmektedir. MEB yayınlarına ait 1.sınıf Türkçe ders kitabının da görsellerde renkli ve canlı seçimler yapıldığı görülmüştür. Güneş (2002) ‘e göre seçilen görseller fazla renk içermemeli, gerçeğe yakın fotoğraflardan oluşmalıdır. İşcan ve Cımbız (2018) tarafından incelenen 5.sınıf Türkçe kitabında yer alan görsellere ait renklerin “canlı, net ve dikkat çekici” olduğu belirtilmiştir. Görsellerin ilgi çekici olması öğrencileri okumaya daha istekli hale getirmektedir ve öğrencilerin öğrenmesinde olumlu bir etki sağlamaktadır.

Görsel öğelerin sayfaya yerleştirilmesi ile ilgili farklı çalışmalar yer almaktadır. Uçar (2017) çalışmasında görsellerin metnin yakınında olması sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen kitapta görsellerle metin genellikle bir arada kullanılmış ve metinle ilgili açıklamalar görsellerin yanlarında yer almıştır. Bu durum ilkökul çocuklarının dikkatini toplamasında daha etkili olmaktadır. Güneş (2002) ise görsellerin sayfanın alt kısmında olmaması gerektiğini, görsellerin sayfanın ortasında ya da sağ-sol kenarlarda olması gerektiğini ifade etmektedir. İncelenen 1.sınıf Türkçe ders kitabında bazı metinlerde görsellerin sayfanın altında yer aldığı ve bu kriteri uymadığı görülmektedir.

Demirel ve diğ. (2018) Türkçe ders kitabındaki görselleri incelemiş, görsellerde tercih edilen renklerin gerçek hayatta var olan renklerle benzerlik gösterdiğini belirtmiştir. Görsellerin başlıklarla kısmen uyumlu olduğu, görsele göre metni tahmin etme konusunda

bazılarının yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca görsel olarak fotoğrafların fazla tercih edilmemesi görsellerin “çocuğa görelilik ilkesine” uygun olduğunu göstermektedir. Metinlerle resimlerin olması gerektiği gibi aynı sayfada bulunduğu görülmektedir. İncelenen 1.sınıf Türkçe ders kitabında da bu kurala uyulduğu, dinleme metinleri haricinde metinlerle görseller aynı sayfada bulunmaktadır. Bazı görseller metnin alt bölümünde, bazı görseller sağ ve sol kenarlarda, bazı görseller ise metnin arkasında tüm sayfada yer almaktadır.

Uzuner ve diğ. (2010) çalışmasında 6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları görseller açısından incelemiş, bu konudaki öğretmen görüşlerini değerlendirmiş ve kitaplarda yer alan görsellerle ilgili öğretmenler tarafından çoğunlukla olumlu fikirler belirtildiği sonucuna ulaşmıştır. 8. Sınıf ders kitabında yer alan görsellerin öğrencilerin yaratıcılıklarında etkili olduğu görüşü ortaya çıkmıştır.

İşcan ve Cımbız (2018) çalışmasında 5.sınıflara ait Türkçe kitaplarında yer alan çeşitli metin türlerine ait görseller incelenmiş, hikâye edici, bilgilendirici metinler ve şiir türlerinde yer alan görseller değerlendirilmiştir. Görsellerle metin türlerinin arasındaki uyumun çok iyi olduğu, seçilen görsellerin öğrencilerin yaş grubuna hitap ettiği belirtilmiştir. Görsellerin ana fikri destekleme noktasında orta düzey bir uyum yakalanmıştır. İncelenen 1.sınıf Türkçe ders kitabında da bu uyumun yakalandığı görülmektedir. Bu çalışmada 5.sınıf Türkçe kitabında metinlerle resimlerin konumlandırılması bakımından zemin fon uyumunun genel olarak sağlandığı da anlaşılmaktadır.

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuçlar

Birinci sınıf Türkçe ders kitabının görseller açısından uygun olup olmadığının tespiti ve tartışılmasına ilişkin problemi ön plana alan bu çalışma, öncelikli olarak uygun kullanılan görsellerin, çocuğun görsel belleğine katkı sağladığını ve öğrenmenin kalıcılığına olumlu etki ettiğine dönük bir yargıyı ön plana çıkarmaktadır. Bununla birlikte kullanılan görsellerin çocuğun eğitiminde algısal ve bilişsel gelişim süreçlerine tesirini vurgulamaktadır. Görseller çocuğun duyumlarının aktif kılınmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle ders kitaplarında kullanılan görseller, çocuğun algı dünyası ile çevreyi nasıl yorumladığına ilişkin saptamalara da destek vermektedir.

Çocuğun gelişim süreçleri, doğumdan sonraki zaman diliminin devamında çevresinin etkisiyle şekillenmektedir. Bir şeyi anlamlandırmak, kurgulamak ve çözümlmek gibi bilişsel özellikleri görsel dağarcığının zenginleştirilmesini daha aktif kılar. Dolayısıyla ilkokula yeni başlayan çocuğun, birinci sınıf Türkçe ders kitabından sağlayacağı görsel kayıtlar önemli bir yere sahiptir. Çocuğun görsel belleği yeterli dolulukta bir bellek olduğunda algılama süreçlerini ve deneyimlerini daha net bir şekilde performansa dönüştürebilir.

Ders kitaplarında yer alan görseller önemli bir yere sahiptir. Etkili bir ders kitabındaki görseller, ders kitabında dörtte bir oranında kullanılmalıdır. Görseller; öğrenmenin tamamlayıcı unsuru olarak görülmekte, doğru tercih edilen görsellerin öğrencilerin dikkatini çekmede daha etkili olmakta ve hatırlamayı kolaylaştırıcı bir etki bırakmaktadır. Ders kitaplarında görseller açısından yapılan bilimsel araştırmalara göre fotoğraf, resim ve şema şeklinde tercih edilmelidir (Güneş, 2002).

Birinci sınıf Türkçe ders kitabının görseller açısından incelenmesi konusunda yapılabilecek tespitlerin ve değerlendirmelerin ana doğrultusu, kullanılan görsellerin metinlerle uyumluluğu ve çocuğun ilgisini çekecek özellikleri taşıyıp taşımadığı üzerine olacaktır. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülkemizde de dijitalleşme ile birlikte bireysel etkileşim biçimlerinin görsel olarak daha etkin olduğu bir süreç yaşanmaktadır. Genel olarak, çocuğun-öğrencinin eğitime ilişkin bakış açılarında bir faktör olarak ders kitapları; özellikle birinci sınıf Türkçe ders kitabının günümüzde değişen yaşam koşulları ve eğitim süreçlerinde çocuğun öğrenme potansiyelinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada MEB tarafından hazırlanan 2021-2022 eğitim öğretim yılında okutulan ilkokul birinci sınıf Türkçe ders kitabı görseller açısından betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Ders kitabında yer alan 43 farklı görsel incelenmiştir. Aynı metne ait farklı resimler aynı başlık altında toplanmıştır. Bazı metinlerde birden fazla resim yer almaktadır. Hazırlanan görsellerin genel olarak öğrenci yaş seviyesine ve gelişim özelliklerine uygun olduğu görülmüştür. Genellikle çizim ve karikatür olarak tercih edilen görsellerin basit, anlaşılır ve tema ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe ders kitabı görsellerinin birinci sınıf düzeyine genel olarak uygun görülmüştür. Birinci sınıf seviyesinde öğrencilerin hayal gücüne katkıda bulunabilecek resimlere daha fazla yer verilmesi öğrencilerde dikkat çekmeyi artıracağından dolayı öğrenmeyi de daha etkili hale getirebilecektir.

Görseller genel olarak tasarım ilkelerine uygun tercih edilmiş, genel olarak çizimlere yer verilmiştir. Ancak boyut, simetri gibi ilkeler bazı yerlerde göz ardı edilmiştir. Tasarım ilkelerine dikkat edilerek tasarlanan görsellerin anlamlandırılması ve zihinde şekillendirilmesi daha kolay olacaktır.

Genel olarak çizimlere yer verilen görsellerde birkaç yerde karikatür kullanılmıştır. Farklı görsel türlere yer verilmesi çeşitliliği artırarak öğrencilerde daha ilgi çekici hale gelecektir.

6.2. Öneriler

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2021-2022 eğitim öğretim yılında okutulmak üzere MEB yayınlarına ait 1.sınıf Türkçe ders kitabı tercih edilen görseller açısından yorumlandığı bu çalışmada elde edilen bulgulara göre geliştirilen öneriler aşağıdaki gibidir:

- Türkçe ders kitabı görsellerinin tema ile ilişkisi incelenebilir.
- Türkçe ders kitabında yer alan görsellerin öğrenci seviyesine uygun olup olmadığı incelenebilir.
- Bu çalışma 2. 3. ve 4. sınıf kitapları ile de yapılabilir.
- Diğer ders kitaplarının görselleri de tasarım ilke ve öğeleri açısından incelenebilir, bu konu ile ilgili öğretmen görüşleri alınabilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B. (2009). İlköğretim 1–5. sınıflar Türkçe öğretim programları görsel okuma ve sunu öğrenme alanının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 37-49.
- Alpan, G.B. (2004). Ders kitaplarındaki grafik tasarımının öğrenci başarısına ve derse ilişkin tutumlarına etkisi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 3, (6), 193-209.
- Altay, E. (2021). Ortaokul Fen Bilimleri Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Arslan, D. ve diğ. (2008). Etkinliklerle Türkçe Öğretimi. İstanbul: Ekin Yayınevi.
- Baltacı, H. (1999). Resimde Objenin Çizgi Diliyle Plastik Çözümlemesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Baltacı, H. (2013). Çocuğun Yaratıcılık Performansında Görsel Değerlerin Yeri. *Doktora Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 257-265.
- Baştürk, M. (2005). Ders kitaplarının tarihçesi. (Ed. Ö. Demirel ve K. Kıroğlu). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* içinde. Ankara: Pegem A Yayınları, sf. 13-36.
- Berger, J. (1986). Görme Biçimleri, (Çev.) Yurdanur Salman, İstanbul Metis Yayınları.
- Cemiloğlu, M. (1998). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi. Genişletilmiş 2.Baskı. Bursa: Vipaş Yayınları.
- Çam, B. (2006). İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Düzeyleri ile Okuduğunu Anlama, Eleştirel Okuma ve Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. *Yüksek lisans tezi*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Çevik, A. ve Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272-286
- Çiçek, M. ve Alcellat, N. (2014). İlköğretim Türkçe dersi kitaplarındaki Türkçe yanlışları ve eksiklikler üzerine bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 2(4), 120-134.
- Demirel, Ö. (1999). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi. İstanbul: MEB Yayınları.
- Demirel, Ö. ve Kıroğlu K. (2021). Ders Kitabı İncelemesi. ISBN 978 -605-037-005-8 DOI 10.14527/9786050370058. 2021, Pegem Akademi

- Demirel, Ş. ve diğ. (2018). Examination of grade 5th Turkish textbook in terms of picture-text relationship. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 224-243.
- Dursunoğlu, H., (2010). İlk okuma yazma öğretiminde sesi sezdirmeye yönelik olarak yararlanılabilecek bazı görseller. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 91-106.
- Epçaçan, C. ve Erzen, M. (2008). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 1/4 Summer, 182 - 202.
- Eroğlu, Ö. (1991). Resmi Yorumlarken, Ezgi Kitabevi Yay. Bursa.
- Esemen, A. ve Sadioğlu, Ö. (2021). İlkokul Türkçe ders kitaplarının eleştirel okuma becerisi açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(3), 436-460.
- Genç, A. ve Sipahioğlu, A. (1990). Sanatta Yaratıcı Süreç, Sergi Yay. İzmir.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2(1).8-26.
- Güneş, F. (2002). Ders Kitaplarının İncelenmesi. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Görsel okuma eğitimi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2(1), 1-17.
- İlhan, E. ve Yazar, İ. (2021). Temel eğitim Türkçe ders kitaplarındaki metin-görsel ilişkisinin görsel tasarım unsurları bağlamında incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (52), 744-763.
- İşcan, A. ve Cımbız A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250- 272.
- İşcan, A. ve Karadağ, K. (2021). İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Metinlerle Uyumunun İncelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 196-215.

- Karatay, H. ve Pektaş, S. (2012). Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesine Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), 183-204.
- Kayıkçı, M. (2006). İlköğretim Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik Ders Kitaplarında Görsel Tasarım Sorunları. *Yüksek Lisans Tezi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Trabzon.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2002). Konu Alanı Dersi Kitabı İncelemesi. İkinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kırmızı, F. S. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.
- Kutlu, Ö. (1999). İlköğretim okullarındaki Türkçe ders kitaplarındaki okuma parçalarına dayalı olarak hazırlanmış sorular üzerine bir inceleme. *Eğitim ve Bilim*, 23(111), 14 - 21 .
- Memiş, A., ve Harmankaya, T. (2012). İlköğretim okulu birinci sınıf öğrencilerinin görsel algı düzeyleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161(161), 27.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1-8. sınıflar). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Oryaşın, U. (2021). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenen Bloom sınıflandırmasına göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9 (3), 820-832.
- Öz, F. (2006). Uygulamalı Türkçe Öğretimi. Yeni Programa Göre Geliştirilmiş. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Örnek, T. (2013). Matematik Öğretiminde Kullanılabilecek Resimler. *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Erzurum.
- Özbay, M. (2003). Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 59-69.
- Payza, T. (2015). Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Sezgin, Z. Ç. (2020). İlkokul birinci sınıf çocuklarının velisi olmak: heyecan ve endişeyi dengeleyebilmek. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 1-17.

- Shahinpoor, S. ve Bangir Alpan, G. (2021). Türkiye ve İran'daki ders kitaplarının incelenmesi: Görsel öge, sayfa ve kapak tasarımları. *e-Kafkas Journal of Educational Research* , 8 (2), 255-280.
- Şahin, A. (2008). İlköğretim birinci sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 133-146.
- Şahin, A. (2010). İlköğretim ikinci ve üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(185), 48-65
- Şahin, M. (2014). Sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31-46.
- Tarakçı, A. (2013). İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersinde Görsel Okuma–Görsel Sunu Çalışmalarında Değerler Eğitiminde Kitle İletişim Araçları Kullanılmasının Değer Edinimine ve Türkçe Dersine Yönelik Tutuma Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Taşdemir, C. (2011). İlköğretim 1. kademedeki okutulan matematik ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 16-27.
- Tekin, S., ve Turan, M. (2016). İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin görsel sözlüklerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Electronic Turkish Studies*, 11(3), 2151-2164.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metin resimlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 650-672.
- Uçar, C. ve Somuncuoğlu Özerbaş, D. (2017). Ortaokul 5. sınıf fen bilimleri ders kitabının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25 (4), 1373-1388.
- Uluışık, M. (2008). İlköğretim Beşinci Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Uzuner, S.ve diğ. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 721-733.

- Yapıcı, M. (2004). İlköğretim 1. kademe ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygunluğu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 121-130.
- Yoleri, S. ve Tanış, H. M. (2014). İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okula uyum düzeylerini etkileyen değişkenlerin incelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (2), 130-141.
- Yurtalan, B. (2019). Yenilenen Öğretim Programları İçin Tasarlanan Türkçe 5 Ders Kitabının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Zorlu, Ö. K. (2021). Metinlerin temalara uygunluğu bakımından Türkçe ders kitapları üzerine bir inceleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(1), 1-11.
- URL-1) https://zehraulker.meb.k12.tr/icerikler/1-sinif-gelisim-donemi-ozellikleri_4661190.html (Erişim Tarihi: 07.03.2022)
- URL-2) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211014-1.htm> Erişim Tarihi: 09.03.2022
- URL-3) https://ekolpsikoloji.com/post/1-sinif-cocuklarinin-ozellikleri_14 (Erişim Tarihi: 09.03.2022)
- URL-4) <https://www.basyolla.com/blog/tasarim-ilkeleri-nelerdir-tasarimda-dikkat-edilmesi-gereken-noktalar/> (Erişim Tarihi: 24.03.2022).
- URL-5) <https://www.dilbilgisi.net/gorsel-okuma-konu-anlatimi/> (Erişim Tarihi:25.03.2022).
- URL-6) https://tr.wikipedia.org/wiki/Ders_kitab%C4%B1 (Erişim Tarihi: 31.03.2022).
- URL-7) <https://www.basyolla.com/blog/tasarim-ilkeleri-nelerdir-tasarimda-dikkat-edilmesi-gereken-noktalar/> (Erişim Tarihi: 10.04.2022).
- URL-8) <https://www.avansas.com/blog/renklerin-anlamlari-ve-psikolojik-etkileri> (Erişim Tarihi: 17.04.2022).
- URL-9) <https://tr.wikipedia.org/wiki/Karikat%C3%BCr> (Erişim Tarihi: 18.04.2022).
- URL-10) <https://www.iienstitu.com/blog/mavi-renk-ve-anlami> (Erişim Tarihi: 06.05.2022).

URL-11) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211014-1.htm> (Erişim Tarihi: 24.01.2023).

URL-12) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> (Erişim Tarihi: 26.01.2023).

EKLER

Ek 1. Birinci Sınıf Yaş Grubu (6-7 Yaş) Özellikleri

Eğitim- öğretime başlayan çocuklar için anaokulundan sonra gelen 1.sınıf önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde çocuklar için okula uyum sağlama konusunda veli ve öğretmenlere bazı sorumluluklar düşmektedir. Bu dönem çocukları yeni bilgiler edinmeye istekli, çevrelerine karşı daha meraklı ve özgürlerdir. Okulda belirlenen kurallara alışmak için zamana ihtiyaç duyarlar. Ortaya koydukları ürünlerin beğenilmesi ve takdir edilmek hoşlarına gider (url-3).

Okula yeni başlayan çocukların düzenleri tamamen değişmektedir. Zamanının büyük bir kısmını okul ortamında geçirmektedir. Okula yeni başlayan öğrenciler için 1. sınıf bir dönüm noktası olmaktadır. Okuma-yazma becerilerinin geliştirilmesi için yoğun bir çalışma başlamaktadır. Ayrıca yeni bir sosyal ortam oluşmakta yeni arkadaşlar edinilmektedir. Bazı öğrenciler bu süreci daha kolay atlatabilmekte bazıları ise ağlama tepkileri göstermektedir. Özellikle ana sınıfına gitmeyen çocuklarda bu uyum süreci biraz daha zorlaşmaktadır. Okullarda 1. sınıflar için 2006 yılından itibaren “Okula Uyum Programı” uygulanmaya başlanmıştır. Öğretmenler bu dönemlerde oyunlarla tanışma, okulu ve çalışanları tanıtmak, kalem tutma becerileri geliştirme gibi bazı etkinliklerle çocukların okulu tanıma ve okula alışma sürecine yardımcı olmaktadır. Birinci sınıfa başlayan çocuklar; ana sınıfına gidip gitmeme, aile yapısının farklılıkları gibi nedenlerle bireysel farklılıklar göstermektedir (Sezgin, 2020). Anaokuluna giden çocuklar 1. sınıfa başladığında gitmeyen çocuklara göre uyum sürecini kolay atlatmakta, akademik olarak fark göstermekte, grup çalışmalarında daha uyumlu olmakta, okul ve sınıf kurallarını daha kolay öğrenmekte oldukları görülmektedir (Yoleri ve Tanış, 2014).

Birinci sınıfa başlayan çocukların yaş seviyeleri de önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bazı ebeveynler 60-66 aylık süreçte göndermiş, bazı aileler ise 72 ayın çok üstünde bir dönemde göndermiştir. Bu da öğrenciler arasında pek çok konuda farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Bu farklılıkların başında sosyal, psikolojik ve akademik alanlar sayılabilir. Cinsiyet konusunda ise yapılan araştırmalar önemli bir fark olmadığını göstermiştir (Yoleri ve Tanış, 2014).

Bu yaş grubu çocuklarında genel bir algılama söz konusudur. Bütün haldeki kavramlar daha çok dikkatlerini çekmektedir. Ayrıntılar ilgilerini çekmemektedir (Cemiloğlu, 1998: 60,61).

